

**METSÄ MEISSÄ - JUUREVA MATKA
KOTOPERÄISEEN LUONTOYHTEYTEEN**

Eeva Eloranta
Maisterintutkielma
Taidekasvatus
Musiikin, taiteen ja kulttuurin tutkimuksen laitos
Jyväskylän yliopisto
Syksy 2023

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta Humanistis-yhteiskuntatieteellinen	Laitos Musiikin, taiteen ja kulttuurin tutkimuksen laitos
Tekijä Eeva Eloranta	
Työn nimi Metsä meissä – juureva matka kotoperäiseen luontoyhteyteen	
Oppiaine Taidekasvatus	Työn laji Maisterintutkielma
Aika Joulukuu 2023	Sivumäärä 47 s. + 4 liitettä 5 s.
<p>Tiivistelmä</p> <p>Maisterintutkielman lähtökohtana on tutkia kokemuksia metsäympäristössä toteutettavasta Metsä meissä -esityksestä ja sen herättämiä ajatuksia esityksen osallistujien luontosuhteeseen ja luontoyhteyteen liittyen. Tutkimuksessa tarkastellaan luontosuhteen ja luontoyhteyden syventämistä metsäympäristössä tapahtuvan esitystaiteen kautta. Tutkimuksessa selvitetään miten teoksen yleisö kuvaa kokemuksiaan esitykseen liittyen ja miten osallistujien kertoman perusteella esitys vaikutti heidän luontosuhteeseensa. Lisäksi tutkimuksessa tarkastellaan millä keinoilla metsäympäristössä tapahtuva esitystaide vaikuttaa luontosuhteeseen ja luontoyhteyteen. Tutkimuksessa hyödynnetään ensisijaisesti sitoutumisen ympäristöestetiikan ja syväekologisen ajattelun teoreettista viitekehystä. Tutkimus on laadullinen tapaustutkimus, jonka empiirinen aineisto koostuu haastatteluista ja havainnoinnista. Pääpaino tutkimuksen aineistossa on esityksen osallistujien yksilöhaastatteluilla. Aineistonkeruumenetelmänä hyödynnetään myös havainnointia ja projektin taiteilijoiden haastattelua. Metsä meissä on kesällä 2021 toteutettu Vaara Kollektiivin toteuttama esitystaiteen projekti yhteistyössä Kajaanin Ryhmätalon kanssa. Metsä meissä -projektissa toteutettiin metsäretken muotoon rakentunut työpaja ja esitys Ryhmätalon asiakkaille ja työntekijöille Ryhmätalon lähimetsässä Pöllyvaarassa.</p> <p>Tutkimuksen tuloksena on, että metsäympäristössä toteutettava esitystaiteen teos voi avata ja vahvistaa osallistujien luontoyhteyttä. Metsä meissä -esitys herätti monenlaisia tunteita ja ajatuksia. Metsäretken muotoon rakentunut esitys oli osallistujille uudenlainen ja erityinen kokemus. Tutkimuksen kautta nousi näkyviin kolme pääteemaa, millä keinoin esitys vaikuttaa osallistujien luontosuhteeseen – kokonaisvaltaisuus, yhteinen jaettu kokemus ja ajatusten herättäminen. Tutkimus osoitti, että esitystaiteen kautta voidaan mahdollistaa metsään ja jokaisen omaan luontoyhteyteen syventyminen – kokonaisvaltaisen aistiminen ja kokeminen. Taiteen kautta on mahdollista luoda merkityksellisiä kohtaamisia, vahvistaa yhteisöllisyyttä ja yhteyden kokemista niin ympäristöön kuin muihin ihmisiin ja eliölajeihin. Taide mahdollistaa myös herättelevän, ei osoittelevan tavan lähestyä haastavampiakin asioita.</p>	
Asiasanat: Ympäristöestetiikka, syväekologia, esitystaide, metsäympäristö, luontosuhde, luontoyhteys	
Säilytyspaikka: Jyväskylän yliopiston digitaalinen julkaisuarkisto (JYX)	
Muita tietoja	

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
1.1	Tutkimuksen tausta	2
1.1.1	Metsä meissä -esitys	2
1.2	Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimuskysymykset	3
1.3	Tutkimuksen rajaus ja rakenne	3
1.4	Taiteen tutkimus: esitystaide ja ympäristösuhde	4
2	TEOREETTINEN VIITEKEHYS	8
2.1	Arnold Berleantin sitoutumisen ympäristöestetiikka	8
2.2	Arne Naessin syväekologia	9
2.3	Luontosuhde ja luontoyhteys	11
3	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN JA AINEISTO	13
3.1	Tutkimusasetelma	13
3.2	Tutkimuksen toteutus ja aineisto	14
3.3	Aineiston analyysimetodi	17
4	AINEISTON ANALYYSI	19
4.1	Taustatietoa haastattelut	19
4.2	Kokonaisvaltaisuus	20
4.3	Jaettu yhteinen kokemus	25
4.4	Ajatuksia herättävä	27
4.5	Vaikutukset luontosuhteeseen	31
5	TULOKSET JA JOHTOPÄÄTÖKSET	36
6	POHDINTA	37
	LÄHTEET	38

LIITTEET

Liite 1: Kutsu haastatteluun

Liite 2: Haastattelurunko

Liite 3: Tutkimukseen suostumus -lomake

Liite 4: Vaara Kollektiivin tiedote Metsä meissä -projekti

1 JOHDANTO

Astua vihreyteen. Sinne mikä on, on ollut. Iätön ajaton metsä, jossa elävä ja kuollut, nesteet ja kuiva, maatuva ja syntyvä saa olla.¹

Maisterintutkielmassani tutkin kokemuksia metsäympäristössä toteutettavasta *Metsä meissä* -esityksestä ja sen herättämiä ajatuksia esityksen osallistujien omaan luontosuhteeseen ja luontoyhteyteen liittyen. Tarkastelen luontosuhteen ja luontoyhteyden syventämistä metsäympäristössä tapahtuvan esitystaiteen kautta. *Metsä meissä*² on kesällä 2021 toteutettu kajaanilaisen esittävän taiteen kollektiivin, Vaara Kollektiivin toteuttama esitystaiteen projekti yhteistyössä Kajaanin Ryhmätalon kanssa. Ryhmätalon toiminta on suunnattu Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymän aikuisten mielenterveyskuntoutujien avohoitoyksikön asiakkaille. *Metsä meissä* -projektissa toteutettiin metsäretken muotoon rakentunut työpaja ja esitys Ryhmätalon asiakkaille ja työntekijöille Ryhmätalon lähimetsässä Pöllyvaarassa.

Maisterintutkielmani on laadullinen tapaustutkimus. Tukeudun tutkimuksessani ensisijaisesti Arnold Berleantin sitoutumisen ympäristöestetiikan ja Arne Naessin syväekologiseen teoreettiseen viitekehykseen. Hyödynnän tutkimuksessani myös muuta valikoimaani ympäristöestetiikan ja -taiteen sekä ympäristöntutkimuksen kirjallisuutta. Pyrin saamaan tietoa yksilöhaastattelujen avulla osallistujien kokemuksista *Metsä meissä* -esityksestä ja sen herättämiä ajatuksia esityksen osallistujien luontosuhteeseen ja luontoyhteyteen liittyen. Lisäksi haastattelin parihaastatteluna projektin kaksi taiteilijaa. Yhtenä tiedonkeruumenetelmänä tutkimuksessani hyödynnän myös havainnointia. Osallistuin projektin työpajaan ja esitykseen ja myös koe-esitykseen. Taiteilijoiden haastattelulla ja projektin havainnoinnilla pyrin saamaan kokonaisvaltaisen kuvan projektista ja esityksestä.

¹ Ote Vaara Kollektiivin *Metsä meissä* -esitys; ”*Metsä meissä*”.

² Projektin alkuperäinen nimi oli *Metsä meissä – juureva matka kotoperäiseen luontoyhteyteen*, alaotsikko jäi esityksen valmistuessa pois. Maisterintutkielman otsikossa alaotsikko avaa hyvin tutkimukseni aihetta.

1.1 Tutkimuksen tausta

Metsä meissä -maisterintutkielmani tarkoituksena on tarkastella luontosuhteen ja luontoyhteyden vahvistamista metsäympäristössä tapahtuvan esitystaiteen kautta. Tutkimuksessani nivoutuu yhteen minulle tärkeät kiinnostuksen kohteet. Olen työkennellyt pitkään esittävän taiteen kentällä ja vapaa-ajalla vietän paljon aikaa luonnossa muun muassa metsässä samoillen. Olen kiinnostunut tutkimaan luontosuhteen ja luontoyhteyden syventämistä ja vahvistamista taiteen kautta.

Tutkimusaihe on ajankohtainen ja tärkeä. Olemme isojen ympäristöhaasteiden ja -kysymysten äärellä ilmastonmuutokseen, ekosysteemien toiminnan heikkenemiseen ja monimuotoisuuden vähenemiseen liittyen. Tarvitsemme reagointikykyä vastata näihin suuriin haasteisiin. Taiteella on myös tärkeä rooli olla vastaamassa näihin haasteisiin. Yksi mahdollisuus tähän on tarkastella ihmisten luontosuhdetta ja millä tavoin taide voi olla avaamassa luontosuhdetta ja syventää luontoyhteyttä. On tärkeää tutkia, minkälaisia merkityksiä taide voi antaa ihmisen suhtautumiseen luontoon ja minkälaisia vaikutuksia taiteella voi olla luontosuhteeseen sekä millä keinoin taide voi vahvistaa yhteyttä luontoon. Esitystaiteen kontekstissa luontosuhteen ja luontoyhteyden vahvistamista metsäympäristössä on tutkittu suhteellisen vähän, sen takia haluan painottaa tutkimuksessani erityisesti tätä näkökulmaa.

1.1.1 Metsä meissä -esitys

Metsä meissä -esityksen tavoitteena on tutkia ja avata osallistujien omaa luontoyhteyttä. Moniaistinen, olemukseltaan salliva esitys kutsuu osallistumaan erilaisia koki-joita syventymään oman metsäyhteyden äärelle. Teoksessa yhdistyy kotoperäinen mytologia, esittävä taide, biologia ja metsäluonnon hyvinvointivaikutukset. Luonto ja metsäympäristö on keskeinen osa teosta, pääosassa on metsä ja sen kerrokset. Esitys on kiertuemuotoinen ja se soveltuu erilaisiin metsäympäristöihin.³ Ryhmätalon kanssa toteutetun projektin jälkeen esityksiä pidetään myös muille kohdeyhteisöille ja kaikille avoimia esityksiä Pöllyvaaran metsässä sekä muualla luontokohteissa.

Tutkimukseni kohdistuu Ryhmätalon kanssa toteutettuun projektiin. Metsä meissä -projektin työpaja toteutettiin 2021 toukokuun lopussa ja esitys oli heinäkuun alussa. Työpajan kokemusten pohjalta taiteilijat työstivät esityksen lopulliseen muotoonsa. Pöllyvaaran metsässä toteutettava esitys oli pituudeltaan noin kaksi ja puoli tuntia.

³ Vaara Kollektiivin Metsä meissä -esitys teoskuvaus, liite 4.

Esityksen aikana osallistujat liikkuvat noin kaksi kilometriä. Retkeen sisältyi kahviteluhetki nokipannukahveineen.

Metsä meissä -projektin työryhmässä esiintyivät Vaara Kollektiiviin kuuluvat esitystaiteilijat Elsa Lankinen ja Sara Saxholm ja visuaalisena suunnittelijana oli Soile Savela. Metsä meissä on työryhmän toinen luontoyhteyttä tutkiva esitystaiteen projekti. He toteuttivat ensimmäisen *Tarinoita ilman sanoja – aistimatka metsään* -projektin 2019. Se mahdollisti luontokokemuksen viemisen sisätiloihin muun muassa ikäihmisille hoivakotiympäristöön. Projektien toteutusta on tukenut Suomen Kulttuurirahaston Kai-nuun rahasto.

Metsä meissä -projektissa yhdistyi monimuotoinen esitystaide ja retkeily. Esityksen aikana käveltiin maastossa, metsäpoluilla rauhalliseen tahtiin ja matkan aikana py-sähdyttiin kokemaan erilaisia esityksellisiä osioita. Esitykselliset osiot sisälsivät suomalaista kansanmusiikkia, runoja, kertomuksia, performatiivisuutta ja naamioteatteria. Esityksen aikana taiteilijat toivat esiin tiedollista näkökulmaa metsään ja luonnon-tuntemukseen liittyen. He kertoivat myös metsän merkityksestä hyvinvoinnille ja Pöl-lyvaaran metsän historiasta.

1.2 Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimuskysymykset

Tutkimuksen tavoitteena on tuoda esille Metsä meissä -projektiin ja esitykseen osal-listuneiden kokemuksia teoksesta ja sen herättämiä ajatuksia heidän omaan luonto-suhteeseensa liittyen. Tarkastelen luontosuhteen vaikutuksia ja luontoyhteyden sy-ventämistä metsäympäristössä tapahtuvan esitystaiteen kautta. Tutkimuskysymykset ovat:

- Miten teoksen yleisö kuvaa kokemuksiaan Metsä meissä -esitykseen liittyen?
- Miten osallistujien kertoman perusteella esitys vaikutti heidän luontosuhteeseensa?
- Millä keinoilla metsäympäristössä tapahtuva esitystaide vaikuttaa luontosuhteeseen ja luontoyhteyteen?

1.3 Tutkimuksen rajaus ja rakenne

Rajaan tutkimuksen keskittymään Metsä meissä -projektiin ja projektin osallistujien kokemuksiin ja näkökulmiin Metsä meissä -esitykseen liittyen. Tutkimuksen johdan-nessa avaan tutkimuksen taustaa ja tavoitteita, tutkimusongelmaa sekä aiempaa

tutkimusta. Sen jälkeen käsittelen toisessa luvussa tutkimuksen teoreettista viitekehystä ja keskeisiä käsitteitä. Kolmannessa luvussa esittelen tutkimuksen toteutusta ja aineistoa. Neljännessä luvussa tuon esille tutkimuksen aineistoa ja analyysimetodeja. Viidennessä luvussa nivon yhteen tutkimuksen tuloksia ja johtopäätöksiä. Lopuksi pohdintaosiossa käsittelen tutkimusta kokonaisuutena ja tuon näkyville mahdollisia jatkotutkimusaiheita.

1.4 Taiteen tutkimus: esitystaide ja ympäristösuhde

Taidekasvatuksessa ympäristösuhteen pohtiminen ja ajattelu on nähty tärkeänä jo vuosikymmenien ajan. Ympäristö on nähty niin fyysisenä, kulttuurisena kuin sosiaalisenakin tilana, jota on tutkittu ja tulkittu oman taiteellisen tekemisen kautta.⁴ Ympäristökasvatuksessa taide on useimmiten mukana ympäristöherkkyyden herättelyssä, luontosuhteen tutkimisessa ja luontokokemusten luomisessa.⁵ Taide antaa tilaa omille ajatuksille ja tuntemuksille. Taiteen kautta voidaan syventää ympäristökasvatuksen kokemuksellisuutta ja käsitellä ympäristöön liittyviä ilmiöitä ja sen herättämiä tunteita.⁶

Syväekologinen ajattelu on vaikuttanut pitkään suomalaisessa taidekasvatuksessa.⁷ Myös esteettistä näkökulmaa on vahvasti painotettu luonnon ja ympäristön yhteydessä.⁸ Taiteen tutkimuksessa luontosuhdetta on tarkasteltu ensisijaisesti humanistisesta näkökulmasta – ihmisten omien kokemusten, kertomusten, representaatioiden ja muistamisen kautta. Tutkimusten taustalla voi nähdä esimerkiksi taideperustaisen ympäristökasvatuksen, ympäristöestetiikan tai ekokriittisen taiteen- ja kulttuurintutkimuksen näkökulmia. Nykytaiteessa painottuu myös posthumanistiset näkemykset – ihmisen erityislaadun kyseenalaistaminen ja inhimillisen ja ei-inhimillisen toimijuuden ja keskinäisten suhteiden tarkastelu. Nykyään tutkimuksissa hyödynnetään myös yhä enemmän monitieteisiä lähestymistapoja.⁹

Metsä meissä -esitys linkittyy traditioon, jossa taide viedään ulos instituutioista. Esityksessä näkyy erilaisia esitystaiteen muotoja. Esitystaide on käsitteenä melko nuori. Se pohjautuu 1960-luvun happeningit-kulttuuriin (osallistuva yleisö) ja 1960-luvun

⁴ Ylirisku 2016, 41.

⁵ Nordström 2004, 121-122; von Boehm 2016, 100-101.

⁶ Cantell, Aarnio-Linnanvuori & Tani 2020, 164-165.

⁷ Suominen 2016, 10-11.

⁸ Rannisto 2007, 16.

⁹ Mm. Hyttinen & Lummaa (toim.) 2020; Björklund ym. (toim.) 2022.

lopulta alkaen muodostuneeseen performanssi taidemuotoon.¹⁰ Esitystaiteessa korostuvat esittämisen rajojen kokeilu, teatterin tekemisen tapojen kyseenalaistaminen ja halu tarjota vaihtoehtoja valtaviirran teatterille. Esitystaide sanana on muodostunut *performance art* -termistä 2000-luvun vaihteessa. Ensisijaisesti se on vakiintunut teatterintekijöiden alueeksi, kun performanssi on vahvasti ollut kytkeytynyt kuvataiteisiin. Rajat ovat kuitenkin olleet häilyviä ja yhä enenemässä määrin esitystaidetta tekevät taiteilijaryhmät ovat monitaiteellisia. Esitystaiteessa korostuu prosessinomaisuus, vuorovaikutus yleisön/esityksen osallistujien kanssa, todellisuuden ja esityksen välisellä suhteella leikittely. Suhde esitystilaan on moninainen. Esitystaide tapahtuu yleisesti julkisissa tiloissa, museoissa tai ulkona ja sitä voi määrittää liikkuminen paikasta toiseen esityksen aikana.¹¹ Esitystaiteessa käsitellään monin eri tavoin usein hyvin ajankohtaisia ja yhteiskunnallisia, puhuttelevia teemoja, jotka ovat kytköksissä nyky-yhteiskunnan laajempaan kulttuuriseen, poliittiseen ja ekologiseen tilanteeseen.¹²

Yhtenä osana Metsä meissä -esitystä ja esitystaiteen juuria voi nähdä paikkasidonnaisen tai paikkakohtaisen teatterin, joka on käsitteenä laaja. Tällä tarkoitetaan lyhyesti esityksiä, jotka tehdään tiettyyn paikkaan ja ne ovat syntyneet paikan kulttuuristen, historiallisten tai tilallisten mielle yhtymien innoittamana. Paikkasidonnainen näytteleminen nähdään juontuvan 1970-luvulta, jolloin ilmapiiri oli hyvin politisoitunut. Yleisöä haluttiin saavuttaa paikan päälle, viemällä teatteria epätavallisiin paikkoihin.¹³ Teatteritutkija Hans-Thies Lehmann (2009) kuvaa, että ”paikkasidonnaisessa teatterissa itse paikka asettuu uuteen valoon”. Tällöin tilan voi nähdä ja kokea uudella esteettisellä tavalla ja tilasta itsessään tulee yksi esiintyjä.¹⁴

Esitystutkimuksen professori, teatteriohjaaja Richard Shechner lanseerasi termin ympäristönomainen teatteri (*environmental theatre*) 1960-luvulla. Taiteilija, esitystaiteen tutkija Annette Arlander (1998) kuvaa, kuinka teatteritaiteen professori Arnold Aronson on analysoinut ilmiötä ja käsitettä laajemmin. Aronsonille käsite sisällyttää ajatuksen katsojan havaitsemismahdollisuuksista – katsoja on esityksessä sisällytetty sen kehykseen.¹⁵ Aronson jakaa esityksen tilaratkaisun pääosin joko suoraan edestä nähtäväksi (*frontal*) tai katsojan ympärillä tapahtuvaksi eli ympäristönomaiseksi (*environmental*). Ympäristönomaisessa näyttämöllepanossa katsoja ei pysty näkemään tai hallitsemaan koko esitystä yhdellä kertaa. Katsoja voi olla asetettu esityksen keskelle.¹⁶

¹⁰ Sederholm 2000, 44.

¹¹ Tanskanen 2010, 408-409.

¹² Johansson & Seppä 2021, 11.

¹³ ”Tieteen termipankki”; Lehmann 2009, 286.

¹⁴ Lehmann 2009, 287.

¹⁵ Arlander 1998, 33.

¹⁶ Arlander 1998, 35.

Nykyään paikkasidonnainen taide tapahtuu hyvin usein taideinstituutioiden ulkopuolella ja mitä erilaisimmissa tiloissa. Paikkasidonnaisissa teoksissa yhdistyy yhteisen paikan ja tilan olemisen tutkiminen. Paikkasidonnaista teosta voi määrittää myös paikkojen välinen reitti ja tila.¹⁷ Teosten taustalla voi nähdä niin fyysisiä, kulttuurisia kuin sosiaalisiakin merkityksiä.¹⁸

Metsä meissä -esityksessä korostui monitaiteisuus, esityksen aikana kuljettava reitti ja liikkuvuus. Esitys on kiertuemuotoinen. Se soveltuu erilaisiin metsäympäristöihin. Maantieteilijä Doreen Massey (2010) kuvaa, kuinka elämme aika-tila-tiivistymän muodostamassa maailmassa, jossa paikat ovat ajassa muuttuvia prosesseja ja niiden erityislaatua uusinnetaan jatkuvasti. Hän puhuu globaalista paikan tunnusta, paikasta kohtaamispaikkana.¹⁹ Taidehistorioitsija, kuraattori Miwon Kwon (2010) tuo esille myös liikkuvuuden ja puhuu paikkojen virtuaalistumisesta. Paikkasidonnaisen taiteen paikat ovat nykyään liikkuvia ja rajoiltaan epämääräisiä. Taiteilijoita kiinnostavat liikkuvat paikat, reitit ja verkostot.²⁰ Nykyään paikkasidonnaista taidetta tarkasteltavissa tutkimuksissa on korostettu paikkasidonnaisen taiteen paikan muuttumista materiaalisesta, fyysisestä ja eletystä kielelliseksi, abstraktiksi ja virtuaaliseksi. Paikkasidonnaisen taiteen määritelmässä korostuu nykyään merkityksiä muodostavan ja aktiivisen katsojan synty ja taiteidenvälisyys ja monitaiteisuus.²¹

Suomessa tehdään moninaista esitystaiteeseen ja ympäristö- ja luontosuhteen tarkasteluun liittyvää tutkimustyötä. Tutkimuksissa korostuu yhä enenemissä määrin yhteistyön merkitys eri toimialojen kanssa ja pyritään edistämään monialaisuutta ja poikkitieteellisyttä.²² Esimerkiksi Arlander on tehnyt urauurtavaa esitystaiteen, muun muassa esitystaiteen tilan ja paikkakohtaisen taiteen tutkimusta.²³ Myös filosofian tohtori Hanna Johansson ja taiteilija, teatteritaiteen tohtori Tuija Kokkonen ovat tutkineet laajasti nykytaiteen kenttää ja esimerkiksi ekologian ja nykytaiteen sekä inhimillisten ja ei-inhimillisten toimijoiden välisiä suhteita.²⁴ Kokkonen painottaa esitystaiteessaan esitystä lajienvälisenä kollektiivina, joka muodostuu ihmisistä ja ei-ihmisistä. Hän korostaa ruumiillisen, affektiivisen lajienvälisen kanssakäymisen merkitystä ja reflektiivisyyttä ja nostaa esille ei-inhimillisen toimijan käsitteen pikemminkin ei-inhimillisenä kanssatoimijana.²⁵

¹⁷ Arlander 2010, 87; Kantonen 2010, 8-9; Purhonen 2010, 31, 35.

¹⁸ von Boehm 2016, 108.

¹⁹ Arlander 2010, 86-87.

²⁰ Kantonen 2010, 77.

²¹ Johansson & Kokkonen 2010, 235-236.

²² Suominen 2016, 10.

²³ "Arlander, Annette".

²⁴ "Johansson, Hanna"; "Kokkonen, Tuija"; Johansson & Kokkonen 2010, 231-232.

²⁵ Kokkonen 2014, 179-204.

Esimerkiksi taiteen tohtori Henrika Ylirisku on tutkimuksissaan kiinnostunut ympäristö- ja taidekasvatuksen yhteyksistä ja niiden kehittämisestä edelleen uusmaterialistisen ja posthumanistisen ajattelun avulla.²⁶ Filosofian tohtori, dosentti ja taiteilija Raisa Foster on tehnyt monipuolista poikkitaiteellista ja -tieteellistä työtä muun muassa ekososiaalisen oikeudenmukaisuuden tutkimuksessa nykytaidekasvatuksessa.²⁷ Myös esimerkiksi kohta parikymmentä vuotta toiminut helsinkiläinen monitaiteinen esitystaiteen kollektiivi Toisissa tiloissa on painottanut toiminnassaan uudenlaisia ekologisia näkökulmia, jossa tuodaan esille kosketusta vieraiden kokemusmaailmojen kanssa ja eri oliolajien tasa-arvoa ja keskinäistä riippuvuutta. Toiminnassa korostuu ihmisen paikka osana ekosysteemiä ja vastuu monimuotoisuuden säilyttämisestä.²⁸

²⁶ "Ylirisku, Henrika".

²⁷ "Foster, Raisa".

²⁸ "Toisissa tiloissa".

2 TEOREETTINEN VIITEKEHYS

Tukeudun maisterintutkielmassani ensisijaisesti Arnold Berleantin sitoutumisen ympäristöestetiikan ja Arne Naessin syväekologiseen ajatteluun. Hyödynnän tutkimuksessani myös laajemmin muuta valikoimaani ympäristöestetiikan ja -taiteen tutkimusta. Koska tutkimukseni kohdistuu metsäympäristössä toteutettavaan esitykseen, on luontevaa lähestyä tutkimusta ympäristöestetiikan ja syväekologian näkökulmista. Berleantin ympäristöestetiikassa painottuu moniaistiset, kokonaisvaltaiset lähestymistavat ja yhteen kietoutuminen ympäristön kanssa. Tutkimusaiheeni taustalla vaikuttaa myös Naessin syväekologinen näkemys ihmisenä olemisesta ja luonnon ja muiden luonnonolioiden välisten suhteiden tarkastelusta. Tähän liittyy oikean arvon tunnistaminen ja elämänmuotojen monimuotoisuuden arvostaminen.

Teoreettisen viitekehyksen viimeisessä osiossa avaan lyhyesti luontosuhde ja luontoyhteys käsitteitä ja myös niiden merkitystä hyvinvoinnille. Tutkimuksessa en niinkään fokusoi soveltavaan taiteeseen, mutta huomioin tutkimuksen taustalla "One health" -konseptin ajattelun, jonka mukaan luonnon hyvinvointi ja ihmisen hyvinvointi kulkevat käsi kädessä.

2.1 Arnold Berleantin sitoutumisen ympäristöestetiikka

Ympäristötaiteella ja -estetiikalla on paljon annettavaa ympäristökasvatukselle.²⁹ Ympäristöestetiikassa minua kiehtoo moniaistisuuden ja vuorovaikutuksellisuuden näkökulmat, jotka ovat oleellinen osa tutkimustani.

Yhdysvaltalainen ympäristöestetiikan pioneeri Arnold Berleant (s. 1932) painottaa ympäristöestetiikassaan ympäristön ja ihmisen erottamattomuutta. Berleant puhuu mukana olemisesta – sitoutumisesta (*engagement*), yhteen kietoutumisesta ympäristön tai taideteoksen kanssa. Hän nostaa esiin kokonaisvaltaisen ympäristökäsityksen – olemme kaikki yhtä jatkumoa ympäristön kanssa.³⁰

Berleantin filosofia pohjaa laaja-alaiselle ympäristön käsitteelle, joka sisältää syvällisiä filosofisia oletuksia maailmaamme, kokemiseemme ja meidän itsemme luonteeseen liittyen. Ympäristö ei ole joku meitä ympäröivä, ulkopuolella oleva, meistä riippumaton "objekti", vaan ympäristö muodostuu ihmisen oman ymmärryksen, kokemusten,

²⁹ Cantell, Aarnio-Linnanvuori & Tani 2020, 165.

³⁰ Berleant 1995, 66-82.

tietoisuuden ja toiminnan kautta. Taustalla vaikuttavat erilaiset fyysiset, sosiaaliset ja kulttuuristen suhteiden monimutkaiset verkostot. Berleant korostaa havaitsijan ja havaitun synestesiaa, ympäristö ja yksilö muodostavat jatkumon.³¹

Luonnon käsite on myös hyvin monitahoinen ja siihen vaikuttaa erilaiset filosofiset osatekijät. Berleantin mukaan tämä on selkeimmin nähtävissä kahden eri luontokäsityksen välillä – lockelainen käsitys korostaa luontoa ulkoisena maailmana, ihmisestä irrallisena ja spinozalainen vastavuoroisesti luontoa kaiken kattavana. Näiden suuntien välillä voi nähdä myös muita käsityksiä luonnon ja ihmisen välisestä suhteesta ja luonto-käsitteen ymmärtämisestä. Berleantin filosofian taustalla vaikuttaa spinozalainen näkemys luonnosta kaikkena mikä on – kaikenkattavana, integroituna, kokonaisvaltaisena ja jatkuvana prosessina.³²

Berleant puhuu ympäristöstä koettuna, havaittuna. Esteettisiä puolia on jokaisessa paikassa ja tapahtumassa ja kaikkeen kokemiseen liittyy esteettinen ulottuvuus.³³ Hän nostaa esiin moniaistisuuden ja ruumiillisuuden merkitykset osana ympäristöä.³⁴

2.2 Arne Naessin syväekologia

Eläin- ja ympäristöetiikan dosentti Elisa Aaltola kuvaa *Syväekologia ja yhteiskuntamurros* -kirjoituksessaan (2012), kuinka syväekologia on yksi suuri ympäristöfilosofian haara, joka on vaikuttanut vahvasti ympäristöliikkeeseen ja -filosofioihin. Syväekologia on pyrkinyt pureutumaan länsimaalaisen maailmankuvan taustaan liittyviin perussyihin, jotka ovat vaikuttaneet negatiivisesti ympäristön tilanteeseen. Se on tuonut väylän aktiiviseen ympäristön puolesta toimimiseen ja vaikuttamiseen niin ruohonjuuritasolla kuin laajemminkin yhteiskunnallisena murroksena.³⁵ Tutkimukseni ja *Metsä meissä* -teoksen taustalla näkyy syväekologiaan liittyvä arvomaailma ja halu herätellä ajatuksia ihmisten omasta suhteesta metsään ja muuhun ympäristöön ja muihin eliölajeihin liittyen.

Norjalainen ympäristöfilosofi Arne Naess (1912-2009) tunnetaan syväekologian perustajana. Hänen ajatustensa taustalla vaikuttaa samoin kuin Berleantillakin Baruch Spinozan filosofia. Naessin ympäristöfilosofia on saanut pohjaa myös 1960-luvun

³¹ Berleant 1995, 67-68.

³² Berleant 1995, 70, 72.

³³ Berleant 1992, 11, 14-15, 28.

³⁴ Sepänmaa 2007, 16; Berleant 1995, 66-82.

³⁵ Aaltola 2012, 16.

muutoksesta ja Rachel Carsonin kirjoittamasta ympäristöajattelua herättävästä, ympäristön tilaa käsittelevästä *Hiljainen kevät*³⁶ -teoksesta.³⁷

Naess tuo filosofiassaan näkyviin pinta- ja syväekologian lähestymistavat. Pinnallisessa näkökulmassa ympäristöön liittyviä asioita kuten erilaisia ympäristöongelmia käsitellään pinnallisemmin ja ihmiskeskeisesti. Syvälinen ympäristöfilosofia kyseenalaistaa poliittisten ja taloudellisten toimenpiteiden järkevyyttä ja pinnallisen toiminnan sijaan halutaan pureutua syihin, jotka ovat johtaneet erilaisiin ympäristöongelmiin ja kuinka niihin pystytään vaikuttamaan syvälinen.³⁸

Syväekologiaa määrittää myös kuvailevaan tasoon keskittyminen ja ihmisenä olemisen ja muiden luonnonoloiden ja näiden välisten suhteiden tarkasteleminen. Tähän liittyy eri asioiden luonteen ymmärtäminen ja oikean arvon tunnistaminen ja oivaltaminen. Yhtenä piirteenä syväekologiassa näkyy myös erilaisten teorioiden kirjo. Naess piti syväekologiaa aluillaan olevana eräänlaisena prosessina, johon tulevat sukupolvet tuovat oman lisänsä. "Ekosofia T" on nimeltään hänen oma teoria. T tulee sanasta Tvergastein, Naessin omasta asuttamastaan askeettisesta mökistään, joka sijaitsi kaukana ihmisasuksesta Norjan tuntureissa. Ekosofia T -teoriassaan Naess painottaa, että ihminen ei ole irrallinen muusta luonnosta. Hän kritisoi atomistista ihmiskeskeisyyttä, joka korostaa ihmislajin ensisijaisuutta ja johtaa egoismiin ja itsekeskeisyyteen.³⁹

Naess on muotoillut yhdessä ystävänsä George Sessionsin kanssa kahdeksan periaatteen "jalustan", jossa tuo esille syväekologian periaatteita. Näissä periaatteissa korostuu inhimillisen ja ei-inhimillisen itseisarvo ja elämän hyvinvointi, elämänmuotojen monimuotoisuus ja rikkaus ja niiden arvostaminen sekä kohtuullinen luonnonvarojen hyödyntäminen ja ensisijaisesti elämänlaadun arvostaminen sen sijaan, että arvostetaan vain korkeampaa elintasoa. Syväekologinen näkemys kehottaa myös vaikuttamaan ja toimimaan näiden arvojen puolesta.⁴⁰

³⁶ Carson, Rachel 1962; 1963.

³⁷ Naess 2002, 7; Aaltola 2012, 16.

³⁸ Naess 1997, 60-65.

³⁹ Aaltola 2012, 16-17; Naess 1989, 28.

⁴⁰ Naess 1989, 29; Naess 1997, 54.

2.3 Luontosuhde ja luontoyhteys

Luonnon, luontosuhteen ja luontoyhteyden käsitteet ovat moninaisia ja niitä voidaan tarkastella monesta eri tieteenalojen näkökulmista. Kuvaan tässä osiossa lyhyesti luontosuhteen ja luontoyhteyden käsitettä oman tutkimukseni perspektiivistä.

Luonnon niin kuin luontosuhteenkin määritelmät ovat herättäneet eri tieteenaloilla monimuotoisia ja hyvin ristiriitaisiakin näkemyksiä. Muun muassa teoksessa *Luontosuhteiden luonto – Taiteentutkimuksen ja ekologian näkökulmia* (2022) teoksen kirjoittajat (Björklund ym.) tuovat hyvin esiin luontoon ja luontosuhteeseen liittyvien tutkimusten ja näkemysten monipuolisen kirjon. Luontoa on pyritty määrittelemään esimerkiksi niin ekologian, luonnonsuojelubiologian kuin taiteen- ja kulttuurintutkimuksen näkökulmista. Voi nähdä, että ihmisten suhtautuminen luontoon jäsentyy niin henkilohtaisista, historiallisista, kulttuurisista kuin taloudellisistakin vaikutteista. Länsimaissa luonnon ja luontosuhde -käsitteiden taustalla vaikuttaa dualistiset näkemykset luonnon ja ihmisen tai luonnon ja kulttuurin välillä.⁴¹

Kirsi Lauren avaa väitöstutkimuksessaan *Suo – sisulla ja sydämellä: Suomalaisen suokokemukset ja -kertomukset kulttuurisen luontosuhteen ilmentäjinä* (2006) kuinka kokonaisvaltainen suhtautuminen ympäristöasioihin voimistui 1990-luvulla. Tätä ennen ympäristöasioissa on korostunut ”osavaltaisuuden idea” - ihmisten aiheuttamia ongelmia ja muutoksia ympäristöönsä on tutkittu erillisillä sektoreilla ja tieteenaloilla. Ympäristöön liittyvät käsitykset ovat kuitenkin hyvin yksilöllisiä ja niiden taustalla näkyy erilaiset kulttuuriset ja sosiopoliittiset vaikutukset. Kohti kokonaisvaltaisempaa ympäristöajattelua mentäessä on tärkeää huomioida sekä kulttuuriset, yksilölliset kuin sosiaalisetkin näkökulmat ympäristöön liittyen.⁴²

Luonto- ja terveysalaa yhdistävän *Terveysmetsä*-toiminnan⁴³ kehittäjät maantieteilijä Marko Leppänen ja biologi Adela Pajunen kuvaavat, kuinka luontosuhde liittyy eräänlaiseen muistamiseen. Siinä yhdistyy keho ja mieli. Pohjimmiltaan tunne on tuttuuden tunnetta luonnon kanssa.⁴⁴ Omakohtaiset kokemukset luonnonympäristössä vahvistavat luontosuhdetta ja avaavat yhteyttä luontoon.⁴⁵ Yhteys on yksilötason ylittävä kokonaisuus, tunne kytkeytymisestä luontoon

⁴¹ Björklund, Hiltunen, Purhonen, Rainio, Sääsikilähti & Vallius 2022, 7-11, 14.

⁴² Lauren 2006, 11.

⁴³ ”Terveysmetsä”.

⁴⁴ Leppänen & Pajunen 2017, 259.

⁴⁵ Lauren 2006, 210.

kokonaisuutena, osana suurempaa jatkumoa. Yhteyden tunne ympäristöön ja muihin eliölajeihin vahvistaa kokonaisvaltaista hyvinvointiamme.⁴⁶

Lähestyn tutkimuksessani luontosuhdetta soveltaen ympäristöestetiikan professorin Yrjö Sepänmaan muotoilemaa kolmijakoa – kohtaamista, yhteistoimintaa ja jälkeä. Sepänmaa (2007) kuvaa, kuinka ympäristö kietoutuu meihin, läpäisee meidät.⁴⁷ Olemme aktiivisia toimijoita ja kokijoita ympäristössämme.⁴⁸ Sepänmaa (2021) kirjoittaa, että ihminen ymmärretään ja koetaan luonnon osana, mutta samanaikaisesti tietoisena identiteetistään, omasta itsestään. Hän on aina myös jotakin toista, luonnon osanakin. Sepänmaa tarkastelee kolmijaossaan ruumiillistetun luonnon ja ihmisruumiin suhdetta.⁴⁹ *Ihminen luontona, luonto ihmisenä* (2021) -tekstissään hän kirjoittaa kuinka ”luontoa ajatellaan ja kuvataan ihmismäiseksi tietäen, että kyseessä on kuvaimisen tapa. Ympäristö voidaan nähdä luontoruumiina, elollisena organismina, isona ekosysteeminä⁵⁰.” Kohtaamiseen liittyy ihmisen ja ympäristön kohtaaminen. Yhteistoiminnassa korostuu keskinäinen palveleminen ja symbioottinen yhteistoiminta. Jäljissä painottuu jälkien jättäminen – ympäristön jäljet meihin ja jälkemme ympäristöön.⁵¹

⁴⁶ Leppänen & Pajunen 2019, 177, 221-223.

⁴⁷ Sepänmaa 2007, 15.

⁴⁸ Sepänmaa 1994, 7-12; 2007, 18-19.

⁴⁹ Sepänmaa 2021, 21-33.

⁵⁰ Sepänmaa 2021, 22.

⁵¹ Sepänmaa 2021, 22-30.

3 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN JA AINEISTO

3.1 Tutkimusasetelma

Tutkimukseni on laadullinen tapaustutkimus, jonka empiirinen aineisto koostuu haastatteluista ja havainnoinnista. Tutkimuksessani painottuu empiirisen analyysin tapa argumentoida ja tarkastella havaintoaineistoa.⁵² Pääpaino tutkimukseni aineistossa on Metsä meissä -projektin osallistujien yksilöhaastatteluilla. Tutkimuksessani hyödynnän tiedonkeruumenetelminä myös havainnointia ja projektin taiteilijoiden parihaastattelua. Projektin havainnointi – työpajaan ja esitykseen osallistuminen sekä taiteilijoiden haastattelu toimivat tutkimukseni taustana, projektin kokonaisvaltaisessa hahmottamisessa. Haastattelumenetelmänä käytän puolistrukturoitua teema-haastattelua ja aineiston analyysissä hyödynnän sisällönanalyysia.

Tyypillisiä piirteitä laadulliselle tutkimukselle on tutkimuksen kokonaisvaltaisuus tiedon hankinnassa ja aineiston kokoaminen luonnollisissa, todellisissa tilanteissa. Laadullisessa tutkimuksessa kohdejoukko valitaan tarkoituksenmukaisesti ja huomioidaan tutkimussuunnitelman muotoutuminen tutkimuksen edetessä ja tapauksien käsittely ainutlaatuisina ja aineiston tulkinta sen mukaisesti.⁵³ Tapaustutkimuksen tapaan tutkimukseni lähestymistapa on kokonaisvaltainen ja käytän tutkimuksessani erilaisia aineistonhankintamenetelmiä.⁵⁴ Tutkimukseni painottuu tiettyyn projektiin ja sen tuottamaan yksityiskohtaisiin, intensiivisiin tietoihin. Vaikka tutkimus kohdistuu yhteen tapaukseen, tavoitteena on saada kokonaisempi ymmärrys tutkittavasta ilmiöstä. Tapaustutkimuksessa käytetään yleensä monia tiedonhankintamenetelmiä ja tyypillistä on joustavuus ja monipuolisuus.⁵⁵

Haastattelut ja havainnointi kuuluvat laadullisen tutkimuksen yleisimpiin aineistonkeruumenetelmiin.⁵⁶ Nämä tutkimusmenetelmät valikoitui tutkimukseeni siksi, että ne täydentävät toisiaan ja mahdollistavat kokonaisvaltaisen tiedonhankinnan tutkimukseeni liittyen. Haastattelut tuovat kuuluviin tutkittavien äänen. Ihmisten omat tulkinnat ja heidän asioilleen antamat merkitykset ovat keskeisiä, niin kuin myös se,

⁵² Tuomi & Sarajärvi 2018, 22-27.

⁵³ Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 164.

⁵⁴ Laine, Bamberg & Jokinen 2007, 9.

⁵⁵ Saarela-Kinnunen & Eskola 2015, 181-189.

⁵⁶ Tuomi & Sarajärvi 2018, 83.

että ne syntyvät vuorovaikutuksessa.⁵⁷ Tutkimuksessani haastattelujen muotona on puolistrukturoitu teemahaastattelu. Pyrin haastatteluissa saamaan monipuolista keskustelua tutkimuksen teemoihin liittyen. Teemahaastatteluissa syvennyttään tiettyihin etukäteen valittuihin teemoihin.⁵⁸ Puolistrukturoidussa haastattelussa kysymykset ovat kaikille samat, mutta haastateltavat saavat vastata niihin omin sanoin.⁵⁹ Puolistrukturoitu haastattelu mahdollistaa myös haastattelijalle kysymysten sanamuotojen vaihtelun ja kaikkia haastattelun näkökohtia ei tarvitse olla ennalta määrätty.⁶⁰ Havainnoinnissa hyödynnän osallistavaa havainnointia, kuitenkin enemmän tarkkailijan roolissa. Tuomi ja Sarajärvi (2018) kuvaavat kuinka osallistuvassa havainnoinnissa tutkijan osallistuminen voi olla eri asteista.⁶¹ Osallistuin Metsä meissä -projektin työpajaan, koe-esitykseen ja varsinaiseen esitykseen. Tällä tavoin pystyin havainnoimaan ja saamaan tarkemmin tietoa projektista ja esityksestä.

3.2 Tutkimuksen toteutus ja aineisto

Olen tutkimukseni aikana tehnyt yhteistyötä Metsä meissä -projektin organisoijien Vaara Kollektiivin ja Kajaanin Ryhmätalon kanssa. Molemmat organisaatiot lähtivät mielellään tekemään yhteistyötä maisterintutkielmaani liittyen. Tiesin Vaara Kollektiivin entuudestaan ja tiesin, että he ovat toimineet pitkään esittävän taiteen kentällä ja heillä on laaja-alaista kokemusta ympäristötaiteesta ja ympäristökasvatuksesta. Kajaanin Ryhmätalon toimintaan en ollut aiemmin tutustunut.

Olin yhteyksissä Vaara Kollektiiviin maaliskuun alussa 2021. Heillä oli keväällä käynnistymässä Metsä meissä -projekti ja heille sopi hyvin, että teen tutkimukseni siihen liittyen. Kävin ensin tutkimukseni suunnitelmaa läpi projektin taiteilijoiden kanssa ja katsoimme yhdessä projektin aikataulua. He ilmoittivat myös alustavasti Kajaanin Ryhmätalolle tutkimuksestani. Kun olimme taiteilijoiden kanssa katsoneet tarkemmin projektiin ja tutkimukseen liittyviä asioita, olin yhteyksissä Kajaanin Ryhmätaloon. Ryhmätalolla minulla oli yhteyshenkilö, jonka kanssa sovimme tarkemmin tutkimuksen toteuttamisesta. Koska Kajaanin Ryhmätalon toiminta on Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymän alla, minun tuli hakea tutkimuslupa opinnäytetyöhön liittyen. Hakemukseen tuli liittää hyväksytty tutkimussuunnitelma, aineistonkeruusuunnitelma ja tutkimukseen osallistuville jaettava materiaali. Hakemuksen liitteenä oli tutkimussuunnitelman lisäksi haastattelukutsu, haastattelurunko, lisätietoa

⁵⁷ Hirsjärvi & Hurme 2008, 48.

⁵⁸ Tuomi & Sarajärvi 2018, 87-88.

⁵⁹ Eskola & Vastamäki 2015, 29.

⁶⁰ Hirsjärvi & Hurme 2008, 47.

⁶¹ Tuomi & Sarajärvi 2018, 93-95.

aineistonkeruuseen liittyvästä materiaalista ja tutkimukseen suostumus -lomake. Olin yhteyksissä lupa-asioista myös suoraan luvan myöntäjään, tulosalueen nimettyyn koordinaattoriin, jonka kanssa kävimme läpi tutkimusta ennen tutkimuslupahakemuksen lähettämistä. Minulle myönnettiin keväällä 2021 Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymältä lupa tutkimuksen toteuttamiseen.

Sovin tutkimuksen haastatteluista ja aikatauluista Ryhmätalon yhteyshenkilön kanssa kevään 2021 aikana. Yhteyshenkilön kautta tuli sopia kaikki haastatteluun liittyvät asiat. Toimitin sähköpostitse haastattelukutsun (informointitiedotteen) ja suostumuslomakkeen hänelle ja hän tulosti materiaalit ja antoi eteenpäin mahdollisille haastateltaville. Keskustelin yhteyshenkilön kanssa myös haastattelujen muodosta. Ensisijaisesti mietin alusta alkaen yksilöhaastatteluita, mutta minusta oli hyvä katsoa eri mahdollisuuksia yhdessä hänen kanssaan. Yhtenä vaihtoehtona mietin myös haastattelujen lisäksi tarvittaessa lomakehaastattelua, mikäli näyttäisi siltä, että en saisi haastateluilla kerättyä tarvittavaa aineistoa. Tämän kirjasin myös lupahakemukseeni.

Haastattelu aineistonhankintamenetelmänä sopi hyvin tutkimukseeni. Koska halusin kuulla osallistujien omia kokemuksia ja ajatuksia tutkimusaiheeseeni liittyen, oli luontevaa, että kysyn sitä suoraan heiltä itseltään.⁶² Yksilöhaastattelulla halusin antaa esityksen osallistujan kertoa omin sanoin mahdollisimman vapaasti ja avoimesti asioista. Mikäli haastattelu olisi toteutettu ryhmähaastatteluna, toisten mielipiteet tai asenteet olisivat saattaneet vaikuttaa haastateltavien vastauksiin ja hiljaisempien persoonien olisi voinut olla vaikeampaa saada oma äänensä kuuluviin. Hirsjärvi ja Hurme (2008) mainitsevat ryhmähaastattelujen haasteina ryhmädynamiikan ja valtahierarkian vaikutuksen.⁶³ Projektin esiintyjä haastattelin parihaastatteluna, sillä projekti oli taiteilijoiden yhdessä toteuttama. Oli hyvä, että he pystyivät yhdessä kertomaan projektin tavoitteista ja työskentelystä.

Ryhmätalon asiakkaille ja ohjaajille suunnattu Metsä meissä -työpaja toteutettiin Pöllyvaaran metsässä tiistaina 25.5.2021. Metsä meissä -esitys oli Pöllyvaaran metsässä perjantaina 2.7.2021. Sitä ennen Vaara Kollektiivi järjesti myös muutamille kollegoilleen koe-esityksen keskiviikkona 30.6.2021. Osallistuin työpajaan, koe-esitykseen ja varsinaiseen esitykseen. Työpajaan osallistui esityksen kaksi taiteilijaa ja minä mukaan lukien yhteensä 13 osallistujaa. Työpajassa oli mukana sekä Ryhmätalon asiakkaita, että ohjaajia. Osa työpajaan osallistuneista osallistui myös esitykseen. Esityksessä oli esityksen työryhmä ja minä mukaan lukien yhteensä 16 osallistujaa. Ryhmätalolta oli mukana asiakkaita ja ohjaajia, yhteensä 12 henkilöä. Oli hyvä, että olin

⁶² Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 204.

⁶³ Hirsjärvi & Hurme 2008, 63.

mukana projektin eri vaiheissa. Tällä tavoin sain monipuolisesti tietoa tutkimusaiheestani ja pystyin valmistautumaan hyvin haastatteluihin. Samalla projektiin osallistumiseni poisti turhia ennakkoluuloja tutkimustani kohtaan. Työpajan ja esityksen yhteydessä kerroin lyhyesti tutkimuksestani osallistujille. Tulin jollain tapaa vähän tutuksi heille. Haastatteluissa auttoi selvästi, että en ollut täysin vieras ihminen. Olin tutkimuspositiostani huolimatta myös yksi osallistuja projektissa.

Lopullinen haastateltavien määrä varmistui esityspäivänä esityksen jälkeen. Esitys innosti osallistumaan sellaisiakin henkilöitä, jotka olivat epäröineet haastatteluihin osallistumista. Haastatteluihin osallistui yhteensä seitsemän henkilöä, sekä Ryhmätalon asiakkaita että ohjaajia. Lisäksi kaksi muuta henkilöä ilmaisi kiinnostuksensa osallistua haastatteluihin, mutta eivät sen hetkisen elämäntilanteen takia päässeet osallistumaan haastatteluun.

Toteutin yksilöhaastattelut neljänä eri päivänä heinäkuun alkupuolella.⁶⁴ Yksilöhaastattelujen lisäksi haastattelin projektin taiteilijoita.⁶⁵ Mielestäni oli tärkeää, että kaikki haastattelut toteutettiin esityksen jälkeen mahdollisimman pian. Tällöin haastateltavilla oli tuoreeltaan mielessä esitys. Kun esitys järjestettiin perjantaina, haastattelut pidettiin seuraavalla viikolla alkuvuikosta. Yksi haastattelu toteutettiin perjantaina esityksen jälkeen, koska tämä aikataulu sopi haastatteluun osallistuvalla parhaiten.

Haastattelin esityksen osallistujia Ryhmätalolla viihtyisässä huoneessa, rauhallisessa tilassa. Taiteilijoita haastattelin Vaara Kollektiivin omissa tiloissa. Haastatteluissa käytin Zoom H2n ääninauhuria. Olin kysynyt haastateltavilta etukäteen haastatteluun suostumuslomakkeissa luvat haastattelujen tallentamista varten. Testasin ääninauhuria ennen haastatteluja. Haastattelut kestivät puolesta tunnista tuntiin. Aloitin haastattelut kertomalla lyhyesti tutkimuksestani ja haastattelun teemoista sekä avasin lyhyesti käsitteitä luontosuhde ja luontoyhteys. Olin valmistellut myös aloituskysymyksen, joka toimi haastattelun alussa keskustelun ja teemojen avaajana.

Haastattelun teemat jakautuivat kolmeen eri osaan. Ensin pyysin haastateltavaa kuvaamaan hänen omaa suhdettaan luontoon. Sen jälkeen pyysin haastateltavaa kertomaan omia kokemuksiaan ja ajatuksiaan esityksestä ja lopuksi pyysin haastateltavaa kuvaamaan, vaikuttiko esitys jollain tapaa hänen omaan suhtautumiseensa luontoon. Teemojen alle olin koonnut tarkempia kysymyksiä aiheeseen liittyen. Myös taiteilijoille suunnattu haastattelu noudatteli samankaltaista haastattelurunkoa, mutta

⁶⁴ Haastattelut pidettiin Kajaanin Ryhmätalolla 2.7. ja 5.-6.7.2021. Yksi haastattelu siirtyi myöhemmälle 15.7.2021.

⁶⁵ Taiteilijoiden haastattelu pidettiin Vaara Kollektiivin toimistotiloissa 6.7.2021.

taiteilijoiden ja esityksen tekijöiden perspektiivistä käsiteltynä. Haastattelussa käsiteltiin taiteilijoiden omaa suhdettaan luontoon, kokemuksia ja ajatuksia projektin ja esityksen toteuttamisesta ja esityksen merkityksistä luontosuhteen ja luontoyhteyden avaamiseen ja syventämiseen liittyen. Lisäksi taiteilijat kertoivat tarkemmin omista taustoistaan ja projektin tavoitteista.

Haastatteluissa oli hyvä ja avoin ilmapiiri. Tuttu tila mahdollisti myös turvallisen ympäristön.⁶⁶ Kaikki haastateltavat innostuivat kertomaan ja avaamaan omia kokemuksia ja ajatuksia. Haastattelut olivat keskustelunomaisia. Eskola ja Suoranta (1998) kirjoittavat, että haastattelun avainkysymys on luottamus.⁶⁷ Huomioin koko tutkimusprosessissa, että käsittelen tutkimuksen aineistoa luottamuksellisesti ja haastattelutilanteissa panostin avoimeen molemminpuoliseen vuorovaikutukseen. Annoin haastateltavien rauhassa kertoa ajatuksistaan ja kokemuksistaan, mutta ohjasin tilannetta, niin, että haastattelu pysyi valituissa teemoissa.⁶⁸ Olin valmistellut haastatteluihin lisäksi pienempiä lisäkysymyksiä, joita pystyin hyödyntämään tarvittaessa haastattelun eteenpäin viemisessä.⁶⁹ Litteroin haastattelut haastattelujen jälkeen heinä-elokuun aikana. Purin haastattelut sana sanalta, kuitenkin kirjaamatta yskähdyksiä tai väliäänähdyksiä. Litteroitua aineistoa kertyi yhteensä 90 liuskaa. Käsittelen haastattelut anonymisti. Olen tutkimuksessani nimennyt haastateltavat haastateltava 1-7. Maisterintutkielmani liitteenä on kutsu haastatteluun -viesti, haastattelurunko, tutkimukseen suostumus -lomake ja Vaara Kollektiivin tiedote Metsä meissä -projektista.

3.3 Aineiston analyysimetodi

Aineiston analyysissa hyödynnän teoriaohjaavaa sisällönanalyysia. Mietin tutkimuksen analysointitapaa ennen aineiston keräämistä. Ennalta harkittu analyysitapa toimi hyvänä ohjenuorana haastattelua suunniteltaessa ja sen purussa.⁷⁰ Sisällönanalyysi on perusanalyysimenetelmä, jota voidaan hyödyntää kaikissa laadullisen tutkimuksen perinteissä. Sisällönanalyysin myötä analysoin aineistoa kokonaisuutena ja pyrin nostamaan esille tekstiaineiston oleellisimpia merkityksiä ja kuvaamaan aineiston keskeisiä asioita.⁷¹

⁶⁶ Eskola & Vastamäki 2015, 30-31.

⁶⁷ Eskola & Suoranta 1998, 93.

⁶⁸ Hirsjärvi 2008, 61.

⁶⁹ Eskola & Vastamäki 2015, 38.

⁷⁰ Tuomi & Sarajärvi 2018, 77.

⁷¹ Tuomi & Sarajärvi 2018, 103-105.

Tarkastelen laadullista sisällönanalyysia teoriaohjaavan analyysin kautta. Laadullisessa analyysissä puhutaan yleensä induktiivisesta, yksittäisestä yleiseen ja deduktiivisesta, yleisestä yksittäiseen etenevästä analyysistä. Tämä kahtiajako on muun muassa Tuomen ja Sarajärven (2018) mukaan nähty kuitenkin ongelmallisena ja puutteellisenä. Niiden rinnalle on tuotu kolmantena analyysinäkemyksenä abduktiivinen päättely. Tässä painottuu teorianmuodostus, joka tulee havaintojen tekoon liittyvästä johtoajatuksesta tai johtolangasta. Abduktiivisessa päättelyssä, teoriaohjaavassa analyysissä nähdään, että teoria voi olla apuna, mutta analyysi ei perustu suoraan teoriaan. Analyysistä on nähtävissä aikaisemman tiedon vaikutus, mutta sen merkitys on pikemminkin uusia ajatusuria aukova kuin teoriaa testaava.⁷² Sovelsin tutkimukseni abduktiivista päättelyä.

Etenin aineiston analyysissä teoriaohjaavan analyysin vaiheiden mukaan. Käytin aineiston analyysissä luokittelua ja teemoittelua. Jäsensin aineistoa teemojen mukaisesti ja analysoin teemoittain.⁷³ Hirsjärvi ja Hurme (2008) kirjoittavat, että aineiston luokittelu luo olennaisen pohjan haastatteluaineiston tulkintaan ja auttaa analyysin rakentamisessa.⁷⁴ Poimin aineistosta erilaisia alaluokkia, joista muodostin yhteneväisiä yläluokkia. Pyrin tarkastelemaan aineistoa ennakkoluulottomasti ja palasin aineistoon useita kertoja. Käytän tekstissä sitaatteja havainnoimaan haastateltujen kokemuksia. Käytän sitaatteja harkinnanvaraisesti niin, että ne tukevat aineiston analyysiä ja tulkintaa.⁷⁵

⁷² Tuomi & Sarajärvi 2018, 107-110.

⁷³ Eskola & Vastamäki 2015, 43.

⁷⁴ Hirsjärvi & Hurme 2008, 147-149.

⁷⁵ Eskola & Suoranta 1998, 180.

4 AINEISTON ANALYYSI

Olen jakanut haastattelujen analyysit neljään eri teemaan. Olen muodostanut analyysin rakenteen tutkimuskysymyksieni pohjalta ja projektin tavoitteisiin peilaten. Aluksi kuvaan yleisesti haastatteluaineistoa. Sen jälkeen käsittelen seuraavissa osioissa osallistujien kokemuksia, tuntemuksia ja ajatuksia esityksestä ja esityksen vaikutuksista osallistujien omaan luontosuhteeseensa. Lopuksi tarkastelen osallistujien omien kokemusten ja ajatusten kautta myös yleisemmin luonnonympäristössä tapahtuvan esitystaitteen merkityksiä luontosuhteelle ja luontoyhteyden vahvistamiselle. Olen nimennyt teemat - 1. Kokonaisvaltaisuus (4.2), 2. Jaettu yhteinen kokemus (4.3), 3. Ajatuksia herättävä (4.4) ja 4. Vaikutukset luontoyhteyteen (4.5).

4.1 Taustatietoa haastattelut

Aloitin haastattelut siten, että haastateltava sai ensin kertoa hänen omasta suhteestaan metsään ja luontoon. Tämä teema toimi keskustelun avaajana ja johdatti tutkimusaiheeseen. Seitsemästä haastateltavasta neljä henkilöä koki, että heillä on hyvin vahva luontosuhde. Nämä henkilöt viettivät paljon aikaa luonnonympäristössä ja kertoivat, että luonto vaikuttaa positiivisesti omaan hyvinvointiin, rentouttaa ja rauhoittaa. He kuvasivat, kuinka metsä ja luonto on ollut heille tärkeä jo lapsesta lähtien. Näillä henkilöillä oli erilaisia luontoon liittyviä harrastuksia. Eräs henkilö kertoi saavansa voimaa puita halaamalla. Kaikilla näistä henkilöistä oli selkeästi joitain tiettyjä mielipaikkoja luonnossa. Nämä neljä haastateltavaa kertoivat, että viihtyvät luonnossa hyvin myös itsekseen.

Kolme haastateltavaa henkilöä ei kokenut omaa suhdettaan luontoon samalla tavalla niin vahvana, kuin neljä muuta. He liikkuvat luonnonympäristössä harvemmin ja kertoivat, että liikkuminen keskittyy enemmän kaupunkiympäristöön. Kaikki pitivät metsää ja luontoa kuitenkin tärkeänä ja kokivat, että luonnossa liikkuminen rentouttaa ja tasoittaa ajatuksia. Haastatteluissa korostui myös, että haastateltavat viihtyvät erityisesti kaupunkipuistoissa. Haastateltavien vastauksissa näkyi metsään ja luontoon lähtemisen haasteet, esimerkiksi yksi haastateltavista koki liikkumisen haastavana. Haasteena oli myös, että ei tule yksikseen lähdettyä. Kaikki kolme sanoivat, että liikkuvat mieluummin yhdessä joidenkin muiden kanssa luonnossa kuin itsekseen. Näiden haastateltavien vastauksissa ei painottunut niin voimakkaasti lapsuuden luontokokemukset kuin muiden neljän henkilön haastatteluissa. Yksi haastateltava

sanoi, että asui lapsena sellaisessa kaupunkiympäristössä, missä ei ollut luontoa lähetyillä. Hänelle luontokokemukset olivat jääneet lapsuudessa vähälle.

Kaikille seitsemälle haastateltavalle Metsä meissä -esitys oli uudenlainen kokemus. Yksi osallistuja kertoi, että hänellä on yhdestä vastaavanlaisesta luonnonympäristössä tapahtuvasta esittävän taiteen esityksestä kokemusta. Esitys oli ollut sisällöltään kuitenkin hyvin erilainen. Kaikilla haastateltavilla oli aiempaa kokemusta esittävästä taiteesta. Jokainen kertoi, että oli käynyt katsomassa teatteriesityksiä ja käynyt muun muassa konserteissa tai keikoilla. Muutama henkilö kertoi harrastaneensa esimerkiksi näyttelemistä tai soittamista. Haastateltavista neljä osallistui esityksen lisäksi myös Metsä meissä -projektin työpajaan ja kolme osallistui pelkästään esitykseen.

Ryhmätalon lähetyillä oleva Pöllyvaaran metsä, jossa työpaja ja esitys toteutettiin, ei ollut suurimmalle osalle haastateltavista kovinkaan tuttua aluetta. Moni oli joskus käynyt siellä, mutta liikkunut lähinnä tietyllä alueella samoja reittejä pitkin. Yksi haastateltava kertoi, että on liikkunut Pöllyvaaran metsässä enemmän. Esitys toi osallistujille nähtäville uusia erilaisia paikkoja metsästä.

4.2 Kokonaisvaltaisuus

Metsä meissä -esitys herätti osallistujissa monenlaisia tunteita, tuntemuksia ja ajatuksia. Yhtenä esityksen tavoitteena oli tarjota osallistujille toisenlaisia tapoja kohdata ympäröivä luonto ja tutkia omaa suhdetta siihen. Esityksessä painottui esteettiseen kokemiseen liittyvät elementit - aistit, oma toimijuus ja vuorovaikutus ympäristön kanssa. Berleant (1992) kuvaa kuinka esteettiseen kokemiseen liittyvät vahvasti aistimellinen läheisyys, tietoisuus ja välitön merkityksentaju. Ympäristön havaitsemiseen vaikuttaa kokonaisvaltainen aistijärjestelmä.⁷⁶

Esityksen alussa kuljettiin pientä polkua rehevöityneen metsäniityn läpi, kunnes saavuttiin metsänportille. Tässä kohtaa oli pieni tervetuloa metsään -esitelmä, jossa pyyhdyttiin tervehtimään metsää ja pyydettiin lupa saada tulla metsään. Ensimmäinen kohta yllätti ja herätti osallistujissa jo hyvin vahvoja tunteita ja kunnioitusta metsää kohtaan.

Ensin se tervetuloa metsään, semmoinen pieni luento oli aluksi, saako metsään mennä, se oli kiva, hauskakin. Ajattelin, että sen voisi tehdä itsekseenkin, kun liikkuu metsässä, niin

⁷⁶ Berleant 1992, 6-15, 27-28.

pieni hiljentyminen ennen metsään menoa ja sitten vähän niin kuin saada hyväksyntä metsältä. Se tekisi siitä semmoisen kokemuksellisenkin varmaan. (Haastateltava 4)

Minusta se oli jotenkin hirmu hieno se, että tavallaan, että saadaanko tulla metsään, että se on tavallaan semmoinen, sitä pitää kunnioittaa. Se semmoinen tuli siinä, että meidän kuuluu kunnioittaa metsää, että se oli jotenkin semmoinen – tosi vahvoja tunteita. (Haastateltava 7)

Esityksessä painottui moniaistisuus. Välillä keskityttiin esimerkiksi kuuntelemaan tuulen huminaa ja lintujen ääniä, haisteltiin suopursujen tai sammalmättäiden tuoksua, ihasteltiin ja tunnusteltiin metsän yksityiskohtia sekä käveltiin polkua pitkin havainnoiden. Kahvitteluhetkessä korostui myös makuaisti. Osallistujat kokivat, että esitys herätti monella tavoin omien aistien käyttöä. Erilaiset aistiharjoitukset kannustivat kokonaisvaltaiseen olemiseen ja aistimellisuuteen. Harjoitteet vahvistivat ympäristön havaitsemista ja vastavuoroista ja aktiivista sitoutumista ympäristöön.⁷⁷

Musta oli ihana, että siinä oli välillä taukoa, että aina pysty ottamaan sen aistin niin kuin kerrallaan. Ei ollut sillä tavalla, että heti kaikki käydään läpi aistit, vaan siinä välillä liikuttiin ja sitten taas tavallaan, kun sitä tuoksua esimerkiksi kokeiltiin, sitten se jäi vähän itsellekin sillä tavalla, että sitä tuoksutteli ehkä enemmän siinä matkallakin... Rauhallinen tapahtuma ja se semmoinen, että kaikki eteni sillei, että siinä oli aikaa sille aistimiselle ja niitä kuuntelemisiakin... Kuunneltiin ensin, niin sitten jäi jatkossakin vähän kuuntelemaan sitä. (Haastateltava 6)

Itse kun kävelee, niin ei sitä ole sillä tavalla ne aistit tuolla tavalla, että niin kuin muuten vaan kävelee siellä metsässä. (Haastateltava 2)

Kaikilla haastateltavilla huomio kiinnittyi erityisesti hajuaistiin ja suopursujen ”tuoksutteluun”. Monelle osallistujalle se oli erilainen, aistia avaava kokemus. Osallistujat kokivat myös suopursujen tuoksuttelun yhtenä mieluisimmista aistikokemuksista esitykseen liittyen. Hajuaisti ja tuoksut vaikuttivat kiinteästi ajan ja paikan hahmottamiseen ja aktivoi ympäristön kokonaisvaltaista havaitsemista.⁷⁸

Tuoksu oli mulle tärkeä osa ja varmaan osa sitä luontosuhdettakin mulle on varmaan se tuoksu sitten, että mukava, kun käytiin nuuskuttelemassa niitä suopursuja. (Haastateltava 1)

Yllättävä ja kiva kokemus oli sekin suopursujen haisteleminen. Siinä on tosi voimakas tuoksu. Se oli yllättävä, että se oli niin voimakas tuoksu, kun ihan siitä läheltä haistelin. (Haastateltava 4)

Mulla tuli se suopursu mieleen, kun sitä tuoksuteltiin ja käsissä sitä hiero, miten ihana se tuoksu oli... Suopursu kyllä herätti kaikista suurimman reaktion... Mä ihan kyllä mietin, että teen sen joskus uudestaan. (Haastateltava 7)

Varsinkin se suopursujen haistelu oli semmoinen jännä kokemus... Siitä mä tykkäsin eniten... En ole suolla niin paljon ollut. Suopursun tuoksu oli uusi asia. (Haastateltava 5)

⁷⁷ Berleant 1995, 78.

⁷⁸ Berleant 1995, 77.

Yhdelle haastateltavalle tuli suopursuista mieleen lapsuudenmuistot. Hän kertoi myös eräästä toisesta esityksen osallistujasta, joka ei osallistunut haastatteluihin, kuinka hänenkin mielestään oli ollut mahtavaa eri tuoksut ja miten ne oli tuonut muistoja mieleen. Hajuaistimus aktivoi muistijälkiä.⁷⁹

Niin mikä itsestäkin oli mahtavaa, niin just nämä tuoksut, että miten se tuoksun muistohan on semmoinen, mikä tuo valtavasti ihmiselle muistoja ja suopursun tuoksu tuo jo lapsuudesta muistoja ja sitten maan tuoksu ja kaikki. (Haastateltava 6)

Esityksen erilaiset instrumentit – kantele, kehärumpu, koshi-tuulikello ja pärrä (suhistuspuu) sekä laulut herkistivät kuuloaistia. Musiikki, laulut, runot ja kertomukset toivat osallistujille mieleen myös kotoperäistä mytologiaa ja kansanperinteitä. Kaikki haastateltavat kokivat musiikin elementit mieleisenä kokemuksena ja heidän mielestään soittimet sopivat hyvin metsään. Berleant (1995) kuvaa, kuinka kuuloaistin kautta voidaan erottaa esimerkiksi sävelkorkeuksia, joista on erotettavissa erilaisia ominaisuuksia – sointia, rytmiä, aiheensiirtoa, tapahtumien järjestystä ja jaksottaisuutta. Esityksen musiikki edesauttoi esteettisen mielihyvän kokemukseen ja keskittymiseen.⁸⁰

Rummutus, se jäi kaikumaan ja se oli rentouttava ja samoin se (koshin) kilinä. Kyllä ne oli kumpikin tosiaan vaikuttavia... Oli korvia soiva, ihana, rauhoittava. (Haastateltava 2)

Ne soittimet on semmoisia, että ihan mä pistin aina silmät kiinni, sitten sitä lähti jonnekin niin kuin matkalle. (Haastateltava 6)

No mun mielestä ihan kivoin kohta oli se musiikki, kanteleen soitto musiikki. Mun mielestä se oli mikä oli tosi kiva. Siitä tulee niitä vanhoja aikoja mieleen. Tulee mielikuvia vanhoista ajoista, mitä on ollut silloin joskus kauan kauan sitten ja kaikkeen niihin uskomuksiin mitä on ollut... Se elää meissä se perinne. (Haastateltava 3)

Ne soittimet, se oli ihana se kello (koshi). Se ääni oli minusta tosi rentouttava, se oli semmoinen melkeinpä niin kuin lumoava... Se oli tosi miellyttävä ääni ja tavallaan toi siihen semmoista ekstraa siihen esitykseen just ne soittimet ja ne laulut ja tietenkin ne tarinatkin. Kiva oli kuulla, kun he kertoivat niistä asioista, luonnon asioista. Ne erityisesti jäi siitä mieleen. (Haastateltava 7)

Kaksi haastateltavaa kertoivat myös, että musiikin lisäksi soittimien – kehärummun ja koshi-tuulikellon soittaminen oli myös erityinen elämys. Kaikki esityksen osallistajat saivat kahvihetken aikana kokeilla näiden kahden instrumentin soittamista.

Niin (musiikki) jäi mieleen ja niillä soittimilla soittaminenkin oli kyllä semmoinen mukava ja yllättikin. (Haastateltava 4)

Se oli kiva, että saatiin kokeilla niitä soittimia itekin. Siinäkin tuli semmoinen aistia herättävä kokemus. (Haastateltava 2)

⁷⁹ Leppänen & Pajunen 2017, 187.

⁸⁰ Berleant 1995, 77.

Näköaistia esityksessä herätteli paitsi esityksen visuaalisuus, myös metsäympäristö itsessään kaikkine pienine yksityiskohtineen. Näköaistin kautta voimme erottaa värjä, valoja, kuvioita, muotoja, etäisyyttä sekä liikettä ja tilaa.⁸¹ Metsä oli oleellinen osa teosta ja kaikilla paikoilla oli oma merkitys, miksi tietyt paikat oli valittu esitykseen. Osallistujat pitivät yhtenä paikkana kahvittelupaikasta, joka oli omassa rauhallisessa paikassa, vihreiden sammalmättäiden ja havupuiden ympäröimänä. Paikka oli koristeeltu viihtyisästi. Sepänmaa (2021) kuvaa luontosuhteen tarkastelussa kohtaamista muun muassa katseen, tunnistamisen ja tunteen kautta. Katse on aktiivista vastavuoroista katsomista ja kohtaamisen luonteet voivat olla erilaisia. Tunnistamisessa ja tunteissa korostuu ympäristön tunnistettavien piirteiden tarkastelu ja tunnesuhde. Esitys tarjosi ympäristöineen erilaisia kohtaamisen muotoja. Kohtaamiset avasivat kokonaisvaltaista luonnon kirjaa.⁸²

Se oli tosi kaunis se paikka siinä, missä ne kahvit juotiin. (Haastateltava 7)

Miten läheltä löytyy niin ihania paikkoja. Semmoisia, missä ei ole (käynyt). Jos poikkeat polulta, niin sä löydät just jotain tuommoista, niin kuin oli se nuotiopaikkakin. Se oli tosi kaunis paikka. (Haastateltava 6)

Esityksessä hyödynnettiin yhtenä osana naamioteatteria. Toinen taiteilijoista oli naamioitunut yhdessä esityksen kohtauksessa koivunrungoksi. Hän oli osa metsää, yksi koivuista metsäniityllä. Esityksen osallistujat pitivät kohtausta vaikuttavana ja se myös hämmensi osallistujia. Toteutus oli visuaalisesti niin aidon näköinen, että osa yleisöstä epäili ensin, että onko kyseessä patsas.

Kyllä minä sitä puun esittäjähahmoa jäin miettimään. Se oli tosi hyvin siinä roolissaan. Aluksi mietin onko se elävä vai ei ja sitten minä kyllä huomasin, että se vähän liikkui siinä. Niin sitten minä, että kyllä tuo on elävä. Ja kun minä kuulin, että joku luuli, että se on (patsas)... Tehty siihen patsas tavallaan, aluksi. (Haastateltava 4)

Se oli semmoinen jännä tapahtuma, kun ihan luulin, että se on patsas ja sitten se pikkuisen tuulessa heilui. (Haastateltava 2)

Yksi osallistuja kertoi myös, että ei ollut huomannut ensin koko esiintyjää, niin hyvin se sulautui ympäristöön.

Kun huomattiin, että se nainen seiso siellä, elävää taidetta, niin mä en edes huomannut sitä ekana. Mä en tiedä, että kuinka pitkään mä siinä seisoin, kun ymmärsin, että kato, että siellä on nainen tai siis se oli siellä. Miten se oli niin huomaamaton, vaikka se ei kuulunut siihen luontoon, mutta se silti oli jotenkin siellä... Oli naamioitunut, että sitä ei huomannut. (Haastateltava 7)

Makuaisti korostui kahvitteluhetkessä. Taiteilijat tekivät risukeittimellä nokipannukahvia. Jokainen sai kerätä maasta kahvittelupaikan lähettyviltä risuja kahvinkeittoa

⁸¹ Berleant 1995, 77.

⁸² Sepänmaa 2021, 22-24.

varten. Taiteilijat tarjosivat osallistujille myös pienet välipalapatukat ja tarjolla oli myös itsetehtyä metsäistä yrттiteetä. Tee oli tehty pihlajanmarjoista ja mustikan varvuista. Useimmat osallistujat olivat juoneet nokipannukahvia aiemminkin, mutta yrттitee oli monelle osallistujalle uudenlainen elämys. Hajuaistin tavoin myös makuaisti mahdollisti ajan ja paikan hahmottamista ja avasi ympäristön kokonaisvaltaista aistimista.⁸³

Tee oli hirvittävän hyvää, mikä siinä oli. Siinä oli hyvä maku. (Haastateltava 3)

Se oli tietysti kiva se yrттitee, ne on mulle vähän vieraita. (Haastateltava 1)

Jotkut sanoivat jäljestä päinkin, että miten hyvä oli se yrттitee. (Haastateltava 6)

Liikeaisti, kinestesia painottui esityksen aikana vahvasti. Esityksessä käveltiin metsäpolkua pitkin eri paikkoihin. Yhteensä matka oli vähän päälle kaksi kilometriä. Liikkumisen lisäksi esityksessä pysähdyttiin välillä seisomaan tai istumaan ja yhdessä kohdassa osallistujat saivat käydä makaamaan selälleen maahan. Jokaisella osallistujalla oli oma alusta, jonka päälle sai käydä makaamaan. Tämä tuokio oli kaikkien haastateltavien mielestä yksi parhaimmista esityksen kohtauksista. Tuokiossa korostui rentoutuminen, maadoittuminen ja aistien synestesia. Berleant (1995) kuvaa, kuinka ympäristön havaitsemisessa korostuu aistimistapojen yhteisvaikutus, synestesia ja ruumiin ja paikan yhdistyminen. Kohtaamme ympäristömme aina ruumillamme, toimimalla ja liikkumalla.⁸⁴ Osallistujat kokivat, että esitys vahvisti vastavuoroiseen ja aktiiviseen havaitsemiseen ja ympäristöön sitoutumiseen.⁸⁵

Maassa maatessa sai sulkea silmänsä ja kuunnella kanteleen soittoa ja laulua ja tuulen huminaa. Selällään maatessa sai laittaa kätensä myös maahan sammaleeseen ja haisella miltä sammalmätäs ja metsämaa tuoksuu. Suurin osa esityksen osallistujista kävi makaamaan maahan. Pari osallistujaa nojasi istualtaan puunrunkoa vasten. Metsässä makaaminen oli monelle osallistujalle uusi, rentouttava ja kokonaisvaltainen kokemus. Kaksi haastateltavaa mainitsi myös, kuinka hetki syvensi yhteyttä luontoon. Hetki voimisti läsnäolon kokemista, tunnetta yhteenkuuluvuudesta luonnon kanssa, ”jatkumoa”⁸⁶.

Kun mentiin sinne istumaan alustalle ja makaamaan, se oli rentouttava. (Haastateltava 5)

⁸³ Berleant 1995, 77.

⁸⁴ Berleant 1992, 17, 27-28.

⁸⁵ Berleant 1995, 78.

⁸⁶ Berleant mm. 1992; 1995, 66-85.

Se rentoutumistuokio (vaikutti), se pysähtyminen ja siinä myös niiden aistien käyttö. Siinä sai kuulla ja tuntea ja haistella ja rentoutua, että siinä kyllä rentoutui ihan kokonaan. (Haastateltava 6)

Musta oli tosi ihana, kun päästiin sinne maahan pötköttelemään, jota ei ehkä olisi edes osannut ajatella, että semmoista voi kokeilla siellä metsässä. Tai en ole koskaan ehkä vissiin tehnytään niin. Se oli jotenkin tosi hieno kokemus, että tuli ihan semmoinen olo, että vitsi, että tässä on hyvä olla ja katsoa siitä eri näkökulmasta se luonto. Niin se oli jotenkin – se oli kyllä hieno. Hieno olla siellä metsässä... Siinä se yhteys siihen luontoon, kun se maa tuntuu siellä alla ja sitä koski. (Haastateltava 7)

Minäkin makasin siellä metsän pohjalla. Se oli kanssa kiva kokemus. Siinä tuli semmoinen ajattomuuden tunne... Siinä sai rentoutua ja minä tunsin, että sain olla luonnon kanssa enempi yhteydessä just siinä vaiheessa. (Haastateltava 4)

Yksi haastateltava kertoi, kuinka pelkäsi vähän käärmeitä, eikä sen takia ole itsekseen uskaltanut maata metsässä. Yleisesti kyykäärmeisiin ja niiden kohtaamiseen liittyy ihmisillä monia pelon ja uhattuna olemisen tunteita. Tähän vaikuttaa osaltaan maailmanlaajuinen käärmesymboliikka, joka on sisällöllisesti usein negatiivista.⁸⁷ Hän koki hetken elämyksellisenä.

Just se makaaminen, kun eihän semmoista itse ole uskaltanut mennä sinne, kun minä pelkään käärmeitä... Se oli varmaan meille monille tosi elämys, että me mentiin sinne pötköttelemään. (Haastateltava 2)

Käveleminen juurakkoisilla poluilla tuotti osalle esityksen osallistujille vähän haastetta. Päivä oli myös helteinen. Jotkut osallistujista kokivat vähän väsymystä esityksen jälkeen, mutta puhuivat siitä positiiviseen sävyyn. Henkilöillä oli muuten rentoutunut ja hyvä olo. Yksi haastateltava kertoi, että oli esityksessä kokenut vähän haastavana esityshetken pysähtymisen ja siihen keskittymisen. Moniaistiset harjoitteet auttoivat vahvistamaan läsnäoloa ja hetkeen pysähtymistä.

4.3 Jaettu yhteinen kokemus

Haastateltavat kokivat metsäympäristön ja siellä yhdessä olemisen rentouttavana. Esityksen yhtenä tavoitteena oli mahdollistaa jokaiselle osallistujalle oma kokemus ja vapaus valita omaa tilaa ja olemistaan. Tavoitteena oli myös luoda yhteinen järjestetty retki, joka toimii väylänä luontoon ja salliva, turvallinen ympäristö. Haastateltavat kertoivat, että esityksessä oli hyvä ryhmähenki ja yhteisöllisyyden tunne. Metsäympäristö virkisti ja rauhoitti sekä vapautti olemaan hetkessä omana itsenään.⁸⁸

⁸⁷ Lauren 2006, 103.

⁸⁸ Hallikainen, Sievänen, Tuulentie & Tyrväinen 2014, 40.

Oli kyllä ihan rentouttava olo ja porukassa oli kiva olla... Tuommoisessa ryhmässä ryhmäheni vielä tulee esiin ja kaikilla, ei ollut kellään kiire, kukaan hoppuillut. Kaikki oli tosi hiljentyneitä tähän. (Haastateltava 2)

Minusta oli tosi ihana, kun me päästiin kokemaan semmoinen kokemus meidän kuntoutujien kanssa ja jotenkin olin tosi kiitollinen siitä. Kun lähetettiin sinne, jopa vähän sillei herkisti. Minusta oli tosi ihana päästä näitten kuntoutujien kanssa sinne, että ne kuntoutujat, jotenkin mulla oli vaan sellainen olo, että mä niin kuin heidän, mä itse nautin siitä kanssa ja olin rennosti. (Haastateltava 7)

Ennen kaikkea työn kautta, kun sitä katsoo miten nuo meidän ihmiset nauttii, niin siitä kokee itsekin semmoista mielihyvää, että oli hyvä juttu. (Haastateltava 1)

Yksi haastateltavista kertoi, että yhdessä oleminen tuntui erityisen hyvältä nyt vaikeana korona-aikana.

Joo, kyllä varsinkin nyt on hankalana aikana, se (yhdessä oleminen) on kiva. (Haastateltava 3)

Erityisesti kahvitteletuksessa korostui yhteisöllisyyden merkitys. Kaksi haastateltavaa kertoivat, että kahvitteletus mahdollisti yhteisen jakamisen hetken.

Miten ihana oli se kahvihetki. Siinä tavallaan tuli yhteisöllisyyden tunne ihmisillä, että ollaan siinä yhteisen tekemisen äärellä ja siinä jutellaan ja ollaan. Tavallaan siinä hävisi se, että kuka on hoitaja ja kuka on kuntoutuja. (Haastateltava 6)

Kun käytiin ja juotiin ne kahvit, niin sekin jotenkin, että siellä rauhassa istuskeltiin, niin se oli semmoinen tosi rauhoittava tunnelma ja itsellä oli tosi rauhallinen olo siitä... Minusta oli niin ihana nähdä ne muut ihmiset, miten ne rauhoittuivat sinne, itsellekin tulee semmoinen olo, kun näkee muiden hyvän olon... Kahvitteletus oli tosi ihana hetki. (Haastateltava 7)

Yksi haastateltavista kertoi, että oli kokenut yhteisen kahvitteletuksen osittain haastavana, koska hänellä oli sosiaalisten tilanteiden pelkoa. Hän sanoi, että metsässä ollessa kuitenkin olo oli rennompaa, kuin jos esimerkiksi olisi oltu sisätiloissa. Henkilö koki, että metsä ympäristönä rauhoittaa.

Koin, että se (metsä) rauhoittaa ja parantaa. (Haastateltava 4)

Yksi esityksen osallistujista kertoi kahvitteletuksen aikana, kuinka hänen omat kivut ja yksinäisyyden tunne vähenee luonnossa liikkuesssa. Hän koki metsäympäristön ja yhteisen retken voimaannuttavana kokemuksena.

Luonnon hyvinvointivaikutuksia on yleisesti tutkittu moninaisesti, erityisesti 2000-luvulla tutkimus on monipuolistunut. On todettu, että luonnossa liikkuminen ja oleskelu lisäävät ihmisen hyvinvointia ja terveyttä ja auttaa muun muassa palautumaan stressistä.⁸⁹ Tutkimusten mukaan on myös havaittu, että erilaiset luontoaltistumista tukevat harjoitteet edesauttavat vahvistamaan psyykkistä hyvinvointia vielä

⁸⁹ Tyrväinen, Korpela & Ojala 2014, 49-50; Pajanen, Green & Soulanto 2016, 35.

enemmän verrattuna tavanomaiseen ulkoiluun.⁹⁰ Vastauksissa näkyi, että tässä yhteydessä taiteellisen esityksen ja retken yhdistelmällä pystyttiin luomaan osallistujille merkityksellisiä kuulumisen ja kiinnittymisen paikkoja.⁹¹ Esityksen kautta vahvistui yhteyden luominen, niin paikkaan kuin muihin ihmisiin.⁹²

4.4 Ajatuksia herättävä

Taiteen kautta voidaan avata silmiä, herättää ajatuksia ja pysäyttää miettimään. Yhtenä Metsä meissä -esityksen tavoitteena oli tuoda näkyville tiedollista näkökulmaa luonnontuntemukseen, luonnon hyvinvointivaikutuksiin, metsän mytologiaan ja alueen ympäristöön liittyen. Haastateltavat kokivat, että esitys sisälsi monipuolisesti tietoutta näistä asioista ja toi näkyviin uusia puolia ja näkökulmia asioihin. Berleant (1994) toteaa, että ympäristön arvostaminen edellyttää aistillista herkkyyttä ja valpasta tietoisuutta sekä menneisyyden vaikutusten ymmärtämistä nykyisiin prosesseihin. Historia ja paikkaan liittyvä tieto voi auttaa havaitsemaan joitakin ominaisuuksia ja piirteitä niin taideteokseen kuin ympäristöönkin liittyen, joihin ei välttämättä osata kiinnittää huomiota sekä auttaa herkemmin havaitsemaan niiden vaikutusta osoittamallaamme arvostukseen.⁹³

Luulen, että niitä (tietoutta ympäristöön liittyvistä asioista) tuli sillei sopivassa suhteessa siinä esityksessä, että ei liikaa, mutta, kun niitä tuli siinä väleissä, niin mä luulen, että ne jäi ihmisillä mieleen asiat. (Haastateltava 6)

Tulihan siinä paljon tietoa, hirveen paljonkin itse asiassa. (Haastateltava 1)

Tietopaketti... Luonnon monimuotoisuus tuli esille siinä. (Haastateltava 2)

Metsä meissä -esityksessä kerrottiin lyhyesti Pöllyvaaran alueen historiasta, metsästä ja metsätyypistä. Suurimmalla osalla haastateltavista ei ollut tarkempaa tietämystä alueen historiasta. Kahdella haastateltavalla oli jonkin verran historiallista tietämystä alueesta. Haastateltavien mielestä oli yleisesti mielenkiintoista kuulla näistä asioista.

Kiva oli kyllä kuulla niistä (alueen historiasta) ja tosi sillei mielenkiinnolla niitä kuunteli. (Haastateltava 7)

Yhtenä tärkeänä asiana taiteilijoille teoksessa oli, että se saa olla moniääninen ja monitulkintainen. Esityksessä ei haluttu peitellä ympäristöön liittyviä uhkia, vaan siinä

⁹⁰ Leppänen & Pajunen 2017, 28.

⁹¹ Hiltunen, Sääsکیlahti, Ahvenjärvi, Jäntti, Lähdesmäki, Saresma & Vallius 2019, 9.

⁹² Hiltunen & Sääsکیlahti 2019, 7.

⁹³ Berleant 1994, 156, 160.

saa näkyä todellisuus. Tavoitteena oli taiteen kautta mahdollistaa herättelevä, ei osoitteleva tapa lähestyä haastavampiakin asioita.

Metsä meissä -esityksessä näkyi syväekologinen näkemys, kuinka ihminen on vain yksi osa ekologian valtavaa suhdeverkostoa. Esitys mahdollisti osallistujille samaistumista ja identifioitumista ympäristön ja muiden luonnonoloiden kanssa. Esitys lisäsi ymmärrystä siitä, että olemme osa suurempaa kokonaisuutta ja, että hyvinvointimme on riippuvaista toisistamme ja koko luonnon hyvinvoinnista.⁹⁴ Metsä meissä -esitys herätti miettimään yhteistoiminnan - ihmisen ja muun luonnon keskinäisen vuorovaikutuksen ja palvelemisen merkityksiä. Osallistujien vastauksissa nousi näkyviin kunnioitus luontoa kohtaan, ympäristön huomioonottaminen ja arvostaminen sekä monimuotoisen luonnon oikeuksien puolustaminen.⁹⁵

Yksi esityksen kohta, performatiivinen esitys käsitteli metsistön lintuja. Kohtauksessa toinen taiteilijoista muun muassa luetteli *Suomen lajien uhanalaisuus: Punaisessa kirjassa*⁹⁶ (2019) listattuja uhanalaisia lintuja Kainuun alueella. Tämä kohta havahdutti osallistujia ja herätti myös huolestuneisuutta. Osalle haastateltavalle lista oli todella yllättävä.

Ei ollut niin tuttua ja yllätyin, että huuhkajakin oli siinä ei äärimmäisen uhanalainen, mutta se lievempi luokitus, oli siinä... Huolestuneisuuskin nousi mieleen, että niin paljon lintuja on uhanalaisina. (Haastateltava 4)

Oli yllätys, että oli niin paljon uhanalaisia ja hävinneitä (lintuja)... Näin paljon tosissaan uhanalaisia ja hävinneitä jopa täällä Kainuussa. (Haastateltava 5)

Se oli itsellekin havahduttava, että semmoisiakin, mitä ajattelee, että mitä, että tuokinko on jo siinä listalla. Niin mä luulen, että se oli kanssa semmoinen, mikä herätti vähän ihmisiä... Itsekin rupesi miettimään, että onko sitä nyt näkyntykään, sitä lintulajia pitkään aikaan. (Haastateltava 6)

Kaksi haastateltavaa muistelivat, kuinka lapsuudessa maalla asuessa tutuiksi tulleet linnut muun muassa kottaraiset ja pääskysel, punatulkut ja hömötiaiset ovat huomattavasti vähentyneet.

Kyllä mä muistan, että se hömötiainen on uhanalainen ja mietin, että kun mä olin lapsi ja me asuttiin siellä syrjässä silloin, niin meillä kyllä niitä (oli) ihan hirveästi siellä lintulaudoilla... Ja punatulkut, niitähän näki koko ajan, että se oli kyllä yllätys, että ne on niin uhanalaisia tällä hetkellä. (Haastateltava 7)

⁹⁴ Aaltola 2012, 17-18.

⁹⁵ Sepänmaa 2021, 25.

⁹⁶ Hyvärinen, Juslén, Kemppainen, Uddström & Liukko (toim.) 2019.

Aika kattava siinä oli, että niinkö paljon on lintuja uhanalaisia. Ei ollut tietoa, oli kyllä ihme... Sitä olen ihmetellyt, kun maalla olen asunut, niin kottaraisia oli paljon ja pääskysyä, että ne on vähentynyt. Oli ihana seurata niitä. (Haastateltava 2)

Yhtenä asiana haastatteluissa nousi pinnalle metsien hyödyntäminen. Esitys oli saanut haastateltavissa miettimään metsien hyödyntämistä ja käyttötarkoituksia. Metsä itsessään on käsitteenä monipuolinen ja tuo ihmisille hyvin erilaisia ajatuksia. Metsäkeskustelu on monipolvista ja siihen vaikuttaa monet eri näkemykset. Metsään ja metsän hyödyntämiseen liittyy niin sosiaalisia, ekologisia ja moraalaisia merkityksiä, kuin myös käytännöllisiä, taloudellisia ja poliittisia näkemyksiä. Se on monien arvojen ja intressien polttopiste.⁹⁷

Yksi haastateltava nosti näkyviin ihmisten välinpitämättömyyttä metsiä ja erityisesti uhanalaisia sademetsiä kohtaan.

Me eletään nykyään semmoista aikaa, että kukaan ei enää oikein välitä tästä, näistä metsistä mitä meillä on, että niitä kaadetaan ihan hulluna ja nuo sademetsät niitä kaadetaan koko ajan ja kukaan ei välitä enää niistä. (Haastateltava 3)

Yksi haastateltava painotti, kuinka avohakkuut vaikuttavat myös ympäristön esteettisyyteen. Maiseman muutoksissa painottuu esteettinen näkökulma.⁹⁸ Metsänhoidon käytännöt vaikuttavat ympäristöihin ja niiden esteettisiin ominaisuuksiin ja meidän aistinvaraisiin kokemuksiimme metsäympäristöstä. Erilaiset muutokset – pitkäaikaiset tai joskus peruuttamattomat maisemaan kohdistuvat toiminnat voivat vaikuttaa syvästi kokemukseemme ympäristöstä. Metsän kohdalla ne voi olla hyvin dramaattisia.⁹⁹

Kun kuljen tuolla maalle päin, niin siellä on ne hirveät aukkohakkuut, nykyään tehdään. Niin se ei ole sievän näköistä enää luonto silloin. Se on jotenkin ruma. Rumaksi menee luonto. (Haastateltava 2)

Kaksi haastateltavaa puhuivat siitä, että pitää olla erilaisia metsiä esimerkiksi kansallispuistot, luonnonsuojelualueet ja talousmetsät ja huomioida erilaiset metsien käyttötarkoitukset. Toinen haastateltavista kertoi, että joku pieni kohta esityksessä oli vähän särähtänyt hänen korvaansa metsien hyödyntämiseen liittyen. Hän ei osannut kuitenkaan sanoa tarkemmin, mikä kyseinen kohta oli ja sanoi, ettei se häntä enempää häirinnyt. Se liittyi sellaiseen kohtaan, missä puhuttiin vanhoista metsistä ja kuinka valtavat ne on aikoinaan ollut. Esitys herätti osallistujissa miettimään selvästi ihmisten toiminnan vaikutuksia ympäristöön. Niin kuin Berleantkin (1992) toteaa, ihmisen jälki näkyy kaikkialla, mihin hän on jalallaan astunut.¹⁰⁰ Myös Sepänmaa (2021)

⁹⁷ Berleant 2003, 195; Willamo 2012, 139.

⁹⁸ Willamo 2012, 138.

⁹⁹ Berleant 2003, 197.

¹⁰⁰ Berleant 1992, 90.

puhuu jäljestä – aineellisista että henkisistä, sekä ihmisen jättämistä jäljistä ympäristöön, että ympäristön jäljistä meihin. Jälki voi olla katoava tai pysyvä, sisäinen tai ulkoinen. Jälkiin liittyy sekä esteettiset että eettiset näkökulmat. Jälki-puhe on saanut monia ulottuvuuksia vesi- ja hiilijalanjäljistä tietoverkkoihin jääviin digitaalisiin jalanjälkiin. Voidaan puhua myös esimerkiksi kulttuurisesta jalanjäljestä.¹⁰¹

Jossakin kohdassa se tuli (pieni särähdys) ehkä siihen, miten ennen vanhaan on ollut valtavia metsiä, mutta eihän semmoisia enää ole, kun asutus on lisääntynyt, niin ei enää ole. (Haastateltava 6)

Kaksi haastateltavaa pohtivat sitä, kuinka kaupungistuminen on vaikuttanut osittain negatiivisesti ihmisten luontosuhteisiin ja etäännyttänyt ihmisiä luonnosta. Yksi haastateltava puhui myös ihmisten loputtomasta kulutushysteriasta ja sen negatiivisista vaikutuksista ympäristöömme. Esitys herätti ajattelemaan nykyisiä elintapoja ja yhteiskunnan rakenteita. Naess (1997) kritisoi ihmiskeskeistä ajattelutapaa ja kulutuskeskeistä yhteiskuntarakennetta. Korkeamman elintason ja kuluttamisen sijaan hän painottaa elämänlaadun arvostamista.¹⁰² Metsä meissä -esitys pysäytti miettimään ympäristöä, muita luonnonolioita ja niiden kunnioittamista. Esityksen taustalla heijastui syväekologinen näkökulma ekologisesta minästä, joka ottaa huomioon muut luonnonoliot ja niiden arvostamisen ja kukoistamisen.¹⁰³

Me kaupungistutaan koko aika enemmän... Meidän kannattaa muistella näitä asioita. Porukka koko aika enemmän muuttaa isompiin kaupunkeihin, että mikä se on se merkitys. (Haastateltava 3)

Kaupungissa eihän niitä näekään sitä luontoo, niin kuin maalla näkee enempi. (Haastateltava 2)

Tämä kulutushysteria on ihan hirveä, ei edes pysty ajattelemaan, on ihan järkyttävää ja jotenkin tuntuu, että kaikki on semmoista kertakäyttöistä. (Haastateltava 7)

Metsä meissä -esitys herätti myös miettimään metsästä saatavia konkreettisia hyvinvointivaikutuksia. Esityksessä puhuttiin muun muassa luonnon mikrobien hyvistä vaikutuksista terveydelle. Monimuotoiset mikrobit tukevat elimistön terveyttä.¹⁰⁴ Kaksi haastateltavaa toi näkyviin näiden asioiden tärkeyden. Toinen haastateltavista oli myös perehtynyt aiemmin näihin asioihin.

Ne voi tukea ihmisten hyvinvointia... Minä en ole siitä koskaan lukenut, mutta itselle tuli semmoinen olo, että se varmasti jotenkin tekee hyvää ihmiselle. (Haastateltava 7)

Ihmiset ei ajattele sitä terveysvaikutusta, mikä niillä mikrobeilla on. (Haastateltava 6)

¹⁰¹ Sepänmaa 2021, 26-28; Sepänmaa 2012, 141-145.

¹⁰² Naess 1997, 54-56.

¹⁰³ Aaltola 2012, 18.

¹⁰⁴ Leppänen & Pajunen 2017, 124.

Esityksessä yhtenä asiana käsiteltiin metsän mytologiaa. Se näkyi esityksessä erilaisissa kohtauksissa kertomusten, runojen, laulun ja musiikin kautta. Esityksen lopussa keräännymme vanhan ison aihkimännyn, voimapuun luokse. Taiteilijat kertoivat, minkälaisia merkityksiä männyllä on ollut suomalaisten kansanperinteessä. Toinen esiintyjistä soitti lopuksi vanhaa puista pärrä-soitinta ja jokainen sai käydä vuorollaan halaamassa tai koskettamassa puuta ja sanoa mielessään kiitokset tai mitä halusi puulle ja metsälle sanoa. Yksi haastateltava kertoi, että viimeinen kohta oli erityisesti havahduttanut häntä miettimään eri tavalla puun merkityksiä ja elinkaarta.

Melkein kaikki Metsä meissä -esityksen haastateltavat kertoivat, että heillä ei ollut mitään lisätoiveita esitykseen liittyen. Osa kertoi, kuinka pitivät kokonaisuudesta, että eivät olisi ottaneet siitä mitään poiskaan.

Siinä oli niin monta hyvää kohtaa, että ei siinä voi eritellä. Se koko paketti oli hyvä. Se oli ihana, kun se oli johdatettu paikasta a:sta ö:hön, että siellä oli odotettavissa aina jotain kivaa... Kokonaisuutena koin, että oli kyllä hyvin suunniteltu. (Haastateltava 2)

Oikeastaan mä en osaa eritellä sitä, minusta se oli semmoinen kokonaisuus, että mitään en olisi ottanut siitä poiskaan. (Haastateltava 6)

Yksi henkilö mietti olisiko esityksessä voinut olla vielä vähän lisää yllätyksellisyyttä, "joku pieni pätkä" vielä. Hän ei kuitenkaan osannut tarkemmin sitä kuvailla ja sanoi, että esityksessä "oli jo kyllä hyvin (yllätyksellisyyttä) sitä." (Haastateltava 4)

Kiitosta esityksessä sai myös osallistujien huomioon ottaminen järjestelyissä. Jokaiselle osallistujalle annettiin esityksen alussa oma levitettävä alusta ja hyttyshattu mukaan. Retken aikana taiteilijat huomioivat, että edettiin osallistujille sopivaan tahtiin. Kahvittelemisvaiheessa huomioitiin teen ja kahvin juomat ja paikka oli koristeltu kauniisti. Esityksessä pidettiin huolta myös koronaturvallisuudesta.

4.5 Vaikutukset luontosuhteeseen

Metsä meissä -esitys vaikutti monella tavalla esityksen osallistujiin. Moniaistiset harjoitteet metsäympäristössä avasivat yhteyttä luontoon. Esitys myös pysäytti ja herätti miettimään heidän omaa suhdettaan metsään ja luonnon monimuotoisuuden merkitystä. Kolme haastateltavaa kertoi, että esitys syvensi heidän luontosuhdettaan ja herätti erityisesti kunnioitusta luontoa kohtaan. Kaisa Hiltunen, Nina Säaskilahti, Kaisa Ahvenjärvi, Saara Jänntti, Tuuli Lähdesmäki, Tuija Saresma ja Antti Vallius (2019) kirjoittavat *Kuulumisen neuvotteluja taiteessa* -kirjoituksessaan kuinka taiteen kautta voidaan herättää pohtimaan kuulumista esimerkiksi ympäristöön ja maapalloon

kuulumisena sekä osallisuutena ja osallistumisena. Erilaisten taiteellisten teosten kautta voidaan luoda merkityksellisiä kuulumisen ja kiinnittymisen paikkoja, jolloin kuulumista luodaan performatiivisesti. Erilaiset taidemuodot tarjoavat ja mahdollistavat erilaisia keinoja identiteettien ja samastumispintojen luomiseen. Taide mahdollistaa merkitysten purkamisen, rakentamisen sekä uudelleen neuvottelun.¹⁰⁵ Haastattelujen vastauksissa nousi esiin, että esitys mahdollisti vastavuoroiseen osallisuuteen, kohtaamiseen ja vuorovaikutukseen ympäristön kanssa.

Tuli enempi aistimus siihen metsään, mitä se metsä on ja antaa. (Haastateltava 2)

Syvensi, voin sanoa, että syvensi. Vois taas enempi kunnioittaa luontoa. (Haastateltava 4)

No kyllä se sillä tavalla syvensi. Kyllä se niin kuin herkisti mua. Se (luontosuhde) on ollut jo todella syvä ennestään mulla. Mä oon pystynyt nauttimaan siitä (luonnosta) tosi paljon tai tavallaan sillä tavalla, että otan luonnon semmoisena jotenkin tosi voimakkaasti, mutta kyllä se herätti ajatuksia, taas eri tavalla ajattelemaan luonnosta ja luonnon kunnioittamisesta. (Haastateltava 7)

Kaksi henkilöä kertoi, että esitys ei sinällään syventänyt omaa suhdetta luontoon, kun he kokivat, että heillä on jo entuudestaan hyvin vahva luontosuhde. He sanoivat, että esitys avasi silmiä ja pysäytti taas miettimään luonnon merkitystä. Toinen heistä kertoi myös, että esitys antoi hyviä ajatuksia ja ideoita, minkälaisia harjoitteita voisi toteuttaa vastaisuudessa.

Mulla on aika hyvä ja syvä suhde luontoon, että en sillä tavalla usko, että se avasi hirveen mitään uutta, mutta se oli sykehdyttävä hetki tosissaan, kun niitä lintuja ruvettiin luettelemaan, että siinä ne silmät avautui taas, että hyvä ihme, että miten meidän pitäisi elää ja olla, että alkaa hävitä kaikki kohta, että se oli varmaan semmoinen... Niin ja sitten ehkä se, kun täällä korvessa on melkein ikänsä asunut, niin sitten sitä, että muistaa, että se (luonto) ei ole itsestäänselvyys, että ei pidä pitää sitä itsestäänselvyyttenä. (Haastateltava 1)

No oikeastaan mulla on se luontosuhde niin vahva, että ei varmaan sitä sen kummemmin niin kuin lisännyt, mutta ehkä se toi minun siihen, että mitä minä voisin tehdä töissä, niin siihen se toi. (Haastateltava 6)

Yksi haastateltava koki, että esitys vaikutti hänen omaan suhtautumiseensa luontoon niin, että se hyvällä tavalla muistutti luonnon merkityksistä. Hän sanoi, että luonnon tärkeydestä olisi hyvä muistuttaa ihmisiä.

No kyllä se varmaan (vaikutti omaan suhtautumiseen luontoon). Kyllä se muistuttaa taas näistä asioista. Kiva on, että joskus välillä vähän joku muistuttaa... koska tässä elämässä joskus unohtuu, kun mennään eteenpäin niin hirveätä vauhtia, niin se joskus unohtuu. (Haastateltava 3)

Yksi haastateltavista kuvasi, että esitys ei muuttanut paljoa hänen omaa suhtautumistaan luontoon "puoleen eikä toiseen". (Haastateltava 5) Henkilö liikkui yleensä

¹⁰⁵ Hiltunen, Säaskilahti, Ahvenjärvi, Jäntti, Lähdesmäki, Saresma & Vallius 2019, 9-12.

vähemmän metsäympäristössä. Hänelle esitys oli ollut monella tavoin hyvin erilainen ja uusi kokemus ja hän kertoi haastattelussa, että oli jäänyt miettimään sitä. Haastattelussa tuli kuitenkin selkeästi näkyville, että hän piti esityksestä ja oli oppinut monia uusia asioita esityksen aikana ja saanut uusia kokemuksia.

Kaikki haastateltavat kokivat, että Metsä meissä -esityksen tyyllisellä luonnonympäristössä toteutettavalla esitystaiteen teoksella voi olla merkitystä luontosuhteen avaamisessa ja luontoyhteyden syventämisessä. Haastateltavat sanoivat, että teos voi avata silmiä ja pysäyttää miettimään metsän ja luonnon merkityksiä. Esityksen kautta on mahdollista lisätä myös luonnontuntemusta. Vastauksissa näkyi, että tämänkaltaiset esitykset voivat auttaa havaitsemaan ja aistimaan kokonaisvaltaisemmin ympäristöämme ja lisätä valppautta, uteliaisuutta ja sitoutumista ympäristöömme sekä kannustaa aktiiviseen, osallistuvaan toimijuuteen.¹⁰⁶ Tämänkaltaisen esitys mahdollistaa saamaan uusia oivalluksia ja näkemään asioita eri kanteilta ja antamaan oikeanlaista arvoa erilaisille luonnonolioille.¹⁰⁷ Taiteen kautta voidaan toimia ei-inhimillisten toimijoiden puolestapuhujina ja herättää ympäristötietoisuutta.¹⁰⁸

Just tavallaan vähän tietoisun omainen... Semmoinen voi avata silmiä ja vähän ainakin ajattelemaan... pysähtymään. (Haastateltava 1)

Kyllä se tavallaan yhdistää ihmisen yhteyttä luontoon mun mielestä ja tuolla reissulla aika paljon yhdisti ja ajatuksia siitä, että miten tärkeä se (luonto) on. (Haastateltava 3)

Monella ihmisellä, ne vaan kävelevät tuolla luonnossa, mutta ne ei sitten ymmärrä miten on nuo puut vanhat ja miten siellä on. (Haastateltava 2)

No varmasti on kyllä (merkitystä). Se tietysti ehkä vähän riippuu ihmisten ennakoasenteista osittain, mutta se silti varmasti vaikuttaa kyllä... Sitä kautta saattaa jotakin päästä avautumaan, kun pikkuisen miettii ajatuksen kanssa. (Haastateltava 5)

Tällä tavallahan näitä asioita tuodaan sillä tavalla kevyesti herätellen, ajatuksia herätellen. (Haastateltava 7)

Yhtenä tärkeänä asiana haastateltavat kokivat teoksessa kokemuksellisuuden ja omaehtoisen kokemuksen. Yksi henkilö mainitsi myös elämyksellisyyden tunteen merkityksen.

No tuommoisena kokemuksellisena asiana niille ihmisille, jotka osallistuvat tuohon niin uskoisin, että niille on vaikutusta tuosta. Mutta jos joku kertoo jollekin tuosta tapahtumasta, niin se ei ehkä - voisin ajatella, että se ei samalla tavalla vaikuta, kun jos on itse kokemassa. (Haastateltava 4)

Tämmöisillä asioilla varmasti luontoyhteyttä luodaan ja tämmöisiä elämyksiä... Minusta me kaikki ihmiset tarvitaan sitä elämystä... Ja että sitä ei tavallaan olla missään luentosalissa

¹⁰⁶ Berleant 1995, 82; 2007, 173.

¹⁰⁷ Aaltola 2012, 16-17.

¹⁰⁸ Lummaa 2012, 159-163.

kuuntelemassa, vaan ollaan itse siellä paikan päällä, niin sehän on ihan paras paikka. (Haastateltava 7)

Yhteinen jaettu kokemus antaa mahdollisuuden kokemuksen jakamiseen ja ajatusten vaihtoon. Se voi antaa myös rohkeutta puhua omista tunteista ja ajatuksistaan. Yksi haastateltava mainitsi, että tällainen teos voi rohkaista ihmisiä keskustelemaan haastavimmistakin asioista.

Tietoutta tarvitaan myös paljon ja tavallaan sitä rohkeutta, että asioista puhutaan avoimesti, vaikka ne herättää, vaikka minkälaisia tunteita. Musta aina parempi, että niistä puhutaan, niin se tavallaan rohkaisee ihmisiäkin keskustelemaan asioista. (Haastateltava 7)

Yhtenä merkittävänä asiana haastatteluissa nousi näkyviin kokonaisvaltainen oleminen – toisenlaiset tavat olla luonnossa. Haastateltavat kokivat, että erilaiset aistiharjoitteet ja aistien herättely voi syventää yhteyttä luontoon. Moniaistisuuden kautta voidaan myös kannustaa erilaisiin tapoihin olla luonnossa, pyrkiä pois suorittamisesta ja antaa mahdollisuus kohdata ympärillään oleva luonto kokonaisvaltaisesti. Läsnaolon tunne vahvistuu. Metsä meissä -esityksen yhteisessä loppukeskustelussa myös painottui aistien herättely, rentoutuminen ja kiireettömyyden tuntu.

Niin kuin loppukeskustelussa (oli puhe), että se kun esimerkiksi kosketetaan ja kokeillaan, että sekin alkaa olemaan varmaan hirveän vierasta. Eikä sitä paljon nykyään enää maata tuolla metsässä tai mennä vaan nuuskuttelemaan sammalta... Ja se, että luontoon meneminen ei pitäisi aina olla suorittamista... Monestihan se sitä on... Pitää vetää hirveä lenkki, että se on vaan sitten semmoista suorittamista. Luonto on vaan siinä rekvisiittana. Siitä ei ehkä nauti sitten kumminkaan, että on vetämässä jotakin, mutta itsekkin tosissaan, kun nyt kaikki aisti. Ehkä se sitten herätteli sitä, että niitä kaikkia voisi käyttää. (Haastateltava 1)

Voi katsella itsekkin uusilla silmillä, kun kävelee tuolla luonnossa. (Haastateltava 2)

Osa puhui niistä tuoksuista, minkälaista oli tuoksetella ja jotkut on sanonut siitä, että miten ihana oli se, kun rentouduttiin siellä ja yksi sanoi, että miten ihanalta tuntui, kun työnsi sormet sinne (maahan) ja sitten nuuhki niitä... Vaikka Kainuussahan on kuitenkin, musta tuntuu, että ollaan semmoisia metsäläisiä, että aika monella on – niin kuin siinä keskusteltiin siellä metsässä, että monella on tiivis suhde ollut luontoon ja metsään, mutta se on paljon ollut semmoinen metsän hyödyntäminen jollakin lailla, ei niinkään se semmoinen fiilistely vaan ja nautiskelu. (Haastateltava 6)

Monella oli siinä rauhoittunut olo ja kaikki tykkäsi siitä esityksestä hirveän paljon. (Haastateltava 3)

Semmoinen ajattomuus, siinä luonnossa oleminen – kaikille olisi hyvä kokea. (Haastateltava 4)

Osallistujat kokivat, että Metsä meissä -esitys rikkoi rajapintoja ja yhdisti hyvällä tavalla retkeilyä ja esitystä. Moni haastateltavista myös kertoi, että aika kului nopeasti.

Siinä unohtuikin, että tässä on joku esitys menossa, että jotenkin siinä vaan meni mukana. (Haastateltava 1)

Hienosti yhdistetty, ei siinä paljon muuta voi sanoa. (Haastateltava 3)

Se kyllä vei mennessään, että ajantaju siellä metsässä hävisi täysin. (Haastateltava 6)

Huomasin, että ajantaju vähän hävisi. Aika jotenkin jännästi pysähtyi, että ei muistanut sitä kiirettä, että se sillä tavalla rauhoitti. (Haastateltava 7)

Kaksi haastateltavista kuvaili, että tämänkaltaisella metsässä toteutettavalla esityksellä voidaan madaltaa kynnystä osallistua tapahtumaan. Metsä jo itsessään ympäristönä rauhoittaa.

Varmaan ehkä kynnystä saattaa madaltaa monelle, että jollekin se teatteriin meno saattaa olla, ne ei välttämättä tykkää. Tuossa tulee samalla luonto ja siinä samalla esitys, niin ehkä erilaista ja helpompaakin saattaa olla. (Haastateltava 1)

Ehkä oli vähän semmoinen pieni jännitys jollain tapaa ja sitten huomasi, kun meni sinne metsään, niin heti rauhoittui. Jännitys hävisi ja sitä rauhoittui ja lähti siihen mukaan seuraamaan esitystä. (Haastateltava 7)

Haastateltavat kokivat, että Metsä meissä -esitys soveltuu hyvin erilaisille ja eri-ikäisille ihmisille. Osa haastateltavista mainitsi, että olisi hienoa, että tämänkaltaisia esityksiä pidettäisiin erilaisille ryhmille. Metsä meissä -projekti antoi myös yleisesti Ryhmätalon toimintaan uusia ideoita ja ajatuksia. Yksi haastateltava kuvasi, kuinka aika pienilläkin asioilla voi tehdä elämystä, kun käyttää vaan mielikuvitusta. Ohjaajat kertoivat, että aikovat työssään hyödyntää jatkossa projektista nousseita ajatuksia ja ideoita. Projektin kautta Pöllyvaaran metsä tuli myös osallistujille tutummaksi. Osa haastateltavista kertoi, että oli hienoa tutustua alueeseen paremmin. Haastateltavat kokivat, että tämä edesauttaa lähtemään Pöllyvaaran metsään jatkossakin.

5 TULOKSET JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Maisterintutkielmani tuloksena on, että metsäympäristössä toteutettava esitystaiteen teos voi avata ja vahvistaa osallistujien luontoyhteyttä. Metsä meissä -esitys herätti monenlaisia tuntemuksia, tunteita ja ajatuksia. Metsäretken muotoon rakentunut esitys oli osallistujille uudenlainen ja erityinen kokemus. Tutkimuksen kautta nousi esiin kolme pääteemaa, millä keinoin esitystaide vaikuttaa osallistujien luontosuhteeseen – kokonaisvaltaisuus, yhteinen jaettu kokemus ja ajatusten herättäminen.

Metsä meissä -esityksen osallistajat kuvasivat kokemuksiaan monipuolisesti. Heidän kertoman perusteella esitys vaikutti kokonaisvaltaisesti ja mahdollisti moniaistisuuden ja elämyksellisyyden. Esityksen osallistajat kokivat, että moniaistiset harjoitteet kannustivat kohtaamaan ympäristöä kokonaisvaltaisesti. Erilaiset harjoitteet herättelivät aisteja, vahvistivat läsnäolon tunnetta, rentoutumista ja kiireettömyyden tuntua. Esitys mahdollisti yhteisöllisyyden ja omakohtaisten kokemusten jakamisen. Metsä meissä -esitys koettiin kokonaisuutena ajatuksia herättävänä. Osallistajat kertoivat, että se pysäytti, avasi silmiä ja herätti miettimään heidän omaa suhdettaan metsään ja luontoon ja luontoympäristön merkityksiä. Esitys pysäytti miettimään myös ihmisten toiminnan vaikutuksia ympäristöön. Osallistajat kokivat, että Metsä meissä -esitys toi uusia ideoita ja oivalluksia ja auttoi tutustumaan Pöllyvaaran metsään, alueeseen paremmin.

Tutkimus osoitti, että metsäympäristössä tapahtuva esitystaide vaikuttaa ihmisten luontosuhteeseen ja luontoyhteyden syvenemiseen moninaisilla keinoilla. Metsä itsessään on oleellinen osa teosta ja tarjoaa esteettisiä kokemuksia ja elämyksiä. Esitystaiteen kautta on mahdollista syventää esteettistä kokemusta – aistien herättelyä, omaa toimijuutta ja vuorovaikutusta ympäristön kanssa. Erilaiset aistiharjoitukset ja esittävän taiteen muodot vahvistavat ympäristön havaitsemista ja aktiivista sitoutumista ympäristöön. Taide mahdollistaa erilaisia kohtaamisen tapoja ympäristön, ihmisten ja muiden luonnonolioiden kanssa. Vuorovaikutus toisten kanssa lisää yhteisöllisyyttä ja voimaantumista sekä mahdollistaa kokemusten ja ajatusten jakamisen.

Monimuotoinen esitystaide ja tiedollinen näkökulma ympäristöön liittyen avaavat silmiä ja herättävät ympäristötietoisuutta. Taiteen kautta on mahdollista vahvistaa samaistumista ympäristöön ja muihin luonnonolioihin ja lisätä ymmärrystä, että hyvinvointimme on riippuvaista toisistamme. Tämä kannustaa aktiiviseen toimijuuteen. Retkeilyn ja esityksen yhdistäminen rikkoo rajapintoja, luo väylän luontoon ja madaltaa kynnystä osallistua tapahtumaan.

6 POHDINTA

Olen tarkastellut Metsä meissä – juureva matka kotoperäiseen luontoyhteyteen -maisterintutkielmassani kokemuksia metsäympäristössä toteutettavasta Metsä meissä -esityksestä ja sen herättämiä ajatuksia esityksen osallistujien luontosuhteeseen ja luontoyhteyteen liittyen. Olen selvittänyt luontosuhteen ja luontoyhteyden syventämistä metsäympäristössä tapahtuvan esitystaiteen kautta. Olen tyytyväinen tutkimuksessa tekemiini rajauksiin, valikoimiini tutkimusmenetelmiin ja tutkimuksen etenemiseen. Yhteistyö sekä Vaara Kollektiivin, että Ryhmätalon kanssa oli sujuvaa. Olen iloinen, että lopulta niin moni esityksen osallistujista halusi osallistua tutkimuksen haastatteluihin.

Tutkimukseni tuo näkyviin, että metsäympäristössä toteutettava esitystaiteen teos vaikuttaa luontosuhteeseen ja vahvistaa luontoyhteyttä moninaisilla keinoilla. Metsä itsessään on oleellinen osa teosta. Esitystaiteen ja paikkasidonaisuuden kautta voidaan mahdollistaa metsään ja jokaisen omaan luontoyhteyteen syventyminen – kokonaisvaltainen aistiminen ja kokeminen. Taiteen kautta on mahdollista luoda merkityksellisiä kohtaamisia sekä vahvistaa yhteisöllisyyttä ja yhteyden kokemista niin ympäristöön kuin muihin ihmisiin ja eliölajeihin. Taide mahdollistaa myös herättelevän, ei osoittelevan tavan lähestyä haastavampiakin asioita.

Tulevaisuudessa tarvitaan yhä enemmän monitieteistä tutkimusta ympäristöasioihin liittyen. Eri tutkimusongelmia tulee tarkastella kokonaisvaltaisesti. Humanistisella, taiteen ja kulttuurin tutkimuksella on myös tärkeä rooli tässä. Niiden kautta on mahdollista tuoda nähdyn ihmisen toimintaa ja ajattelua, arvoja ja merkityksiä.¹⁰⁹ Tulevaisuudessa olisi tärkeä hyödyntää luontosuhdetta ja luontoyhteyttä tarkasteltaessa monitieteisiä, taidetta ja tiedettä yhdistäviä lähestymistapoja. Taiteella on yksi merkittävä rooli olla mukana viemässä eteenpäin keskusteluja ja olla vaikuttamassa tulevaisuuden suuntiin. Taide auttaa meitä pysähtymään asioiden äärelle ja miettimään mihiin haluamme suuntaa katseemme, kuinka haluamme suunnistaa maailmassa ja mil-laisiin keskusteluihin haluamme osallistua.¹¹⁰

¹⁰⁹ Lummaa, Rönkä & Vuorisalo 2012, 264, 268.

¹¹⁰ Hyttinen & Lummaa 2020, 30.

LÄHTEET

Aaltola, Elisa. 2012. "Syväekologia ja yhteiskuntamurros" Lehdessä *Agon* No 34. Pohjoinen filosofiyhdistys AGON ry: Rovaniemi, 16-22.

Arlander, Annette. 1998. *Esitys tilana*. Helsinki: Teatterikorkeakoulu.

Arlander, Annette. 2010. "Kohtaamispaikka, epäpaikka, vastapaikka ja performanssi". Teoksessa Kantonen Lea, (toim.) *Ankaraa ja myötätuntoista kuuntelua: Keskustelevaa kirjoitusta paikkasidonnaisesta taiteesta*. Helsinki: Yliopistopaino, 86-94.

Berleant, Arnold. 1992. *The Aesthetics of Environment*. Philadelphia: Temple University Press.

Berleant, Arnold. 1994. "Ympäristökritiikki". Teoksessa Sepänmaa Yrjö (toim.) *Alligaattorin hymy: Ympäristöestetiikan uusi aalto*. Helsinki: Helsingin yliopisto, 152-169.

Berleant, Arnold. 1995. "Mitä on ympäristöestetiikka?" Teoksessa Haapala, Arto, Honkanen, Martti & Rantala, Veikko (toim.) *Ympäristö, arkkitehtuuri, estetiikka*. Helsinki: Yliopistokustannus, 66-85.

Berleant, Arnold. 2003. "Metsänhoidon estetiikka: metsän käsittely maisema-arkkitehtuurina". Teoksessa Sepänmaa Yrjö, Heikkilä-Palo Liisa & Kaukio Virpi (toim.) *Metsään mieleni*. Helsinki: Maahenki, 195-203.

Berleant, Arnold. 2007. "Erään heijastuksen pohdintaa: havaintoja ympäristön luovuudesta". Teoksessa Sepänmaa Yrjö, Heikkilä-Palo Liisa & Kaukio Virpi (toim.) *Maiseman kanssa kasvokkain*. Helsinki: Maahenki, 166-174.

Björklund, Heidi; Hiltunen, Kaisa; Purhonen, Jenna; Rainio, Minna; Säaskilahti, Nina & Vallius, Antti (toim.). 2022. *Luontosuhteiden luonto – Taiteentutkimuksen ja ekologian näkökulmia*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Björklund, Heidi; Hiltunen, Kaisa; Purhonen, Jenna; Rainio, Minna; Säaskilahti, Nina & Vallius, Antti 2022. "Ristiriitainen luontosuhde". Teoksessa Björklund ym. (toim.) *Luontosuhteiden luonto – Taiteentutkimuksen ja ekologian näkökulmia*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 9-36.

von Boehm, Mari. 2016. "Taidepedagogiikkaa tuulessa" Teoksessa Suominen, Anniina (toim.) *Taidekasvatus ympäristöhuolen aikakaudella - avauksia, suuntia, mahdollisuuksia*. Helsinki: Aalto Arts Books, 99-110.

Cantell, Hannele; Aarnio-Linnanvuori Essi & Tani, Sirpa. 2020. *Ympäristökasvatus: Kestävän tulevaisuuden käsikirja*. Jyväskylä: PS-kustannus

Carson, Rachel. 1963. Suomentanut Jotuni, Pertti. *Äänetön kevät*. Helsinki: Tammi. Alkuperäinen teos Carson, Rachel. 1962. *Silent spring*. New York: Fawcett.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha. 1998. *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.

Eskola, Jari & Vastamäki Jaana. 2015. "Teemahaastattelu: opit ja opetukset". Teoksessa Valli Raine & Juhani Aaltola (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle*. Jyväskylä: PS-kustannus, 27-44.

Hallikainen, Ville; Sievänen, Tuija; Tuulentie, Seija & Tyrväinen, Liisa. 2014. "Luonto kokemusten ja elämysten lähteenä". Teoksessa Tyrväinen, Liisa; Kurttila, Mikko; Sievänen, Tuija & Tuulentie, Seija (toim.) *Hyvinvointia metsästä*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura, 36-47.

Hiltunen, Kaisa & Säaskilahti, Nina. 2019. "Kuulumisen reittejä taiteessa: Esipuhe". Teoksessa Hiltunen, Kaisa & Säaskilahti, Nina (toim.) *Kuulumisen reittejä taiteessa*. Turku: Eetos, 7.

Hiltunen, Kaisa; Säaskilahti, Nina; Ahvenjärvi, Kaisa; Jäntti, Saara; Lähdesmäki, Tuuli; Saresma, Tuija & Vallius, Antti. 2019. "Kuulumisen neuvotteluja taiteessa". Teoksessa Hiltunen, Kaisa & Säaskilahti, Nina (toim.) *Kuulumisen reittejä taiteessa*. Turku: Eetos, 9-27.

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme Helena. 2008. *Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Gaudeamus

Hirsjärvi, Sirkka; Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula. 2009. *Tutki ja kirjoita*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Johansson, Hanna & Kokkonen, Tuija. 2010. "Esitys merinäköalalla, paikan pysyvyys ja ajallinen moneus". Teoksessa Kantonen Lea, (toim.) *Ankaraa ja myötätuntoista kuuntelua: Keskustelemaa kirjoitusta paikkasidonnaisesta taiteesta*. Helsinki: Yliopistopaino, 231-243.

Johansson, Hanna & Seppä, Anita. 2021. "Osa I Miten kertoa uudelleen ihminen?: Johdanto". Teoksessa Johansson, Hanna & Seppä, Anita (toim.) *Taiteen kanssa maailman äärellä: Kirjoituksia ihmiskeskeisestä ajattelusta ja ilmastonmuutoksesta*. Helsinki: Taideyliopiston Kuvataideakatemia, 10-23.

Kantonen, Lea. 2010. "Johdanto: Ankaraa ja myötätuntoista kuuntelua". Teoksessa Kantonen, Lea (toim.) *Ankaraa ja myötätuntoista kuuntelua: Keskustelevaa kirjoitusta paikkasidonnaisesta taiteesta*. Helsinki: Yliopistopaino, 7-14.

Kantonen, Lea. 2010. "Yhteisötaiteen estetiikkaa ja menetelmiä". Teoksessa Kantonen, Lea (toim.) *Ankaraa ja myötätuntoista kuuntelua: Keskustelevaa kirjoitusta paikkasidonnaisesta taiteesta*. Helsinki: Yliopistopaino, 74-84.

Kokkonen, Tuija. 2014. "Kun emme tiedä. Keskustelemassa "meitä" uusiksi: lajienväliset esitykset ja esitystaiteen rooli ekokriisien aikakaudella". Teoksessa Lummaa, Karoliina & Rojola, Lea (toim.) *Posthumanismi*. Turku: Eetos, 179-210.

Laine, Markus; Bamberg, Jarkko & Jokinen, Pekka. 2007. "Tapaustutkimuksen käytäntö ja teoria". Teoksessa Laine, Markus; Bamberg, Jarkko & Jokinen, Pekka (toim.) *Tapaustutkimuksen taito*. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press, 9-40.

Laurén, Kirsi. 2006. *Suo – sisulla ja sydämellä: Suomalaisten suokokemukset ja -kertomukset kulttuurisen luontosuhteen ilmentäjinä*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Lehmann, Hans-Thies. 2010. *Draaman jälkeinen teatteri*. Helsinki: Teatterikorkeakoulu.

Leppänen, Marko & Pajunen Adela. 2017. *Terveysmetsä: Tunnista ja koe elvyttävä luonto*. Helsinki: Gummerus.

Leppänen, Marko & Pajunen Adela. 2019. *Suomalainen metsäkylpy*. Helsinki: Gummerus.

Lummaa, Karoliina. 2012. "Kaunokirjallisuuden ympäristöongelmat". Teoksessa Lummaa, Karoliina; Rönkä, Mia & Vuorisalo, Timo (toim.) *Monitieteinen ympäristötutkimus*. Helsinki: Gaudeamus, 155-163.

Lummaa, Karoliina; Rönkä, Mia & Vuorisalo, Timo. 2012. "Ympäristötutkimus – monta tiedettä, monta monitieteisyyttä". Teoksessa Lummaa, Karoliina; Rönkä, Mia & Vuorisalo, Timo (toim.) *Monitieteinen ympäristötutkimus*. Helsinki: Gaudeamus, 15-22.

Lummaa, Karoliina; Rönkä, Mia & Vuorisalo, Timo. 2012. "Monitieteisyyden ongelmat ja mahdollisuudet ympäristötutkimuksessa". Teoksessa Lummaa, Karoliina; Rönkä, Mia & Vuorisalo, Timo (toim.) *Monitieteinen ympäristötutkimus*. Helsinki: Gaudeamus, 263-270.

Naess, Arne. 1989. Translated and edited by Rothenberg, David. *Ecology, community and lifestyle: outline of an ecosophy*. Cambridge: Cambridge University Press.

Naess, Arne. 1997. "Syväekologinen liike - joitakin sen filosofisia puolia". Teoksessa Uurtimo, Yrjö & Jaaksi, Vesa (toim.) *Ympäristöfilosofian polkuja*. Tampere: Tampereen yliopisto, 49-77.

Naess, Arne with Haukeland, Per Ingvar. 2002. Translated by Roland Huntford. *Life's Philosophy: reason & feeling in a deeper world*. Georgia: The University of Georgia Press.

Nordström, Hanna. 2004. "Ympäristökasvatuksen toimintamalleja: Kasvatusta ympäristössä". Teoksessa Cantell, Hannele (toim.) *Ympäristökasvatuksen käsikirja*. Juva: PS-kustannus, 116-129.

Pajanen, Green & Soulanto. 2016. "Yllättävän äärellä". Teoksessa Suominen, Anniina (toim.) *Taidekasvatus ympäristöhuolen aikakaudella - avauksia, suuntia, mahdollisuuksia*. Helsinki: Aalto Arts Books, 32-39.

Purhonen, Tiina. 2010. "Sitten, silloin, tässä, nyt". Teoksessa *Ankaraa ja myötätuntoista kuuntelua: Keskustelemaa kirjoitusta paikkasidonnaisesta taiteesta*. Helsinki: Yliopistopaino, 25-38.

Rainio, Minna. 2019. "Kuinka katsoa ilmastonmuutosta? - Näkymätön ilmasto, osallisuus ja taide". Teoksessa Hiltunen, Kaisa & Sämskilähti, Nina (toim.) *Kuulumisen reittejä taiteessa*. Turku: Eetos, 249-271

Rannisto, Tarja. 2007. *Luonnon estetiikka*. Helsinki: Multikustannus Oy.

Saarela-Kinnunen, Maria & Eskola, Jari. 2015. "Tapaus ja tutkimus = tapaustutkimus?". Teoksessa Valli Raine & Juhani Aaltola (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle*. Jyväskylä: PS-kustannus, 180-190.

Sederholm, Helena. 2000. *Tämäkö taidetta*. Porvoo: Wsoy.

Sepänmaa, Yrjö. 1994. "Ympäristöestetiikan uusi aalto". Teoksessa Sepänmaa Yrjö (toim.) *Alligaattorin hymy: Ympäristöestetiikan uusi aalto*. Helsinki: Helsingin yliopisto, 7-12.

Sepänmaa, Yrjö. 2007. "Me maisemassa, maisema meissä". Teoksessa Sepänmaa Yrjö, Heikkilä-Palo Liisa & Kaukio Virpi (toim.) *Maiseman kanssa kasvokkain*. Helsinki: Maa-henki, 12-19.

Sepänmaa, Yrjö. 2012. "Kulttuuriperintö eli inhimillinen jalanjälki esteettiseltä kannalta tarkasteltuna". Teoksessa Lummaa, Karoliina; Rönkä, Mia & Vuorisalo, Timo (toim.) *Monitieteinen ympäristötutkimus*. Helsinki: Gaudeamus, 141-146.

Sepänmaa, Yrjö. 2021. "Ihminen luontona, luonto ihmisenä". Teoksessa Knuutila, Seppo & Piela, Ulla (toim.) *Ympäristömytologia*. 2. painos. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 21-33.

Suominen, Anniina. 2016. "Taidepedagogisia, taiteellisia, tutkimuksellisia ja filosofisia perspektiivejä ekososiaaliseen oikeudenmukaisuuskasvatukseen". Teoksessa Suominen, Anniina (toim.) *Taidekasvatus ympäristöhuolen aikakaudella - avauksia, suuntia, mahdollisuuksia*. Helsinki: Aalto Arts Books, 8-19.

Tanskanen, Katri. 2010. "Vuosituhannen vaihteen teatteri". Teoksessa Seppälä, Mikko-Olavi & Tanskanen, Katri (toim.) *Suomen teatteri ja draama*. Helsinki: Like Kustannus Oy, 403-418.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli. 2018. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Tyrväinen, Liisa; Korpela Kalevi & Ojala Ann. 2014. "Luonnon virkistyskäytön terveys- ja hyvinvointihyödyt". Teoksessa Tyrväinen, Liisa; Kurttila, Mikko; Sievänen, Tuija & Tuulentie, Seija (toim.) *Hyvinvointia metsästä*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura, 48-58.

Vuorisalo, Timo. 2012. "Eri alojen luontokäsityksiä: Johdanto". Teoksessa Lummaa, Karoliina; Rönkä, Mia & Vuorisalo, Timo (toim.) *Monitieteinen ympäristötutkimus*. Helsinki: Gaudeamus, 27-32.

Ylirisku, Henriika. 2016. "Ympäristöopetus kuvataidekasvattajien koulutuksessa". Teoksessa Suominen, Anniina (toim.) *Taidekasvatus ympäristöhuolen aikakaudella - avauksia, suuntia, mahdollisuuksia*. Helsinki: Aalto Arts Books, 40-55.

Willamo, Risto. 2012. "Miten ympäristömuutos aiheutetaan ja koetaan ongelmaksi?" Teoksessa Lummaa, Karoliina; Rönkä, Mia & Vuorisalo, Timo (toim.) *Monitieteinen ympäristötutkimus*. Helsinki: Gaudeamus, 131-140.

Verkkolähteet

"Arlander, Annette"

<https://annettearlander.com/> (Viitattu 14.12.2023)

"Foster, Raisa"

<https://www.raisafoster.fi/> (Viitattu 14.12.2023)

Hyttinen, Elsi & Lummaa, Karoliina. 2020. *Sotkuiset maailmat – posthumanistinen kirjallisuudentutkimus*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-8296-6> (Viitattu 4.8.2023)

Hyttinen, Elsi & Lummaa, Karoliina. 2020. "Lukeminen humanismin murroksessa". Teoksessa Hyttinen, Elsi & Lummaa, Karoliina (toim.) *Sotkuiset maailmat – posthumanistinen kirjallisuudentutkimus*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 9-38.

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-8296-6> (Viitattu 4.8.2023)

Hyvärinen, Esko; Juslén, Aino; Kemppainen, Eija; Uddström, Annika & Liukko, Ulla-Maija. 2019. *Suomen lajien uhanalaisuus: Punainen kirja 2019*. Helsinki: Ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus.

<http://hdl.handle.net/10138/299501> (Viitattu 18.8.2023)

"Johansson, Hanna"

<https://www.uniarts.fi/henkilot/hanna-johansson/> (Viitattu 14.12.2023)

"Kokkonen, Tuija"

<https://tuijakokkonen.fi/> (Viitattu 14.12.2023)

"Metsä meissä"

<https://www.vaarakollektiivi.fi/metsameissa/> (Viitattu 20.2.2022)

"Terveysmetsä"

<https://terveysmetsa.fi/> (Viitattu 18.8.2023)

”Tieteen termipankki”

https://tieteentermipankki.fi/wiki/Nimitys:paikkasidonnainen_teatteri
(Viitattu 25.7.2023)

”Toisissa tiloissa”

<https://toisissatiloissa.net/> (Viitattu 14.12.2023)

”Ylirisku, Henrika”

<https://www.sirene.fi/henrikaylirisku/> (Viitattu 14.12.2023)

LIITTEET

LIITE 1

TIEDOTE

28.5.2021

HAASTATTELUKUTSU

METSÄ MEISSÄ -TUTKIELMA

Hei!

Teen taidekasvatuksen pro gradu -tutkielmaa Jyväskylän yliopistolle *Metsä meissä – juureva matka kotoperäiseen luontoyhteyteen* -projektiin liittyen. Tutkielman tarkoituksena on tarkastella luontosuhteen ja luontoyhteyden vahvistamista luonnonympäristössä tapahtuvan esittävän taiteen kautta. Tavoitteena on tuoda esille Metsä meissä -esitykseen osallistuneiden kokemuksia teoksesta ja sen herättämiä ajatuksia omaan luontosuhteeseen liittyen.

Tarkoitukseni on kerätä tutkimusaineisto haastattelemalla Metsä meissä -esityksen osallistujia. Haastattelut toteutetaan Ryhmätalolla joko esityksen jälkeen (2.7.) tai lähipäivänä esityksestä. Näistä sovitaan tarkemmin myöhemmin. Haastattelun tarkoituksena on tuottaa tietoa Metsä meissä -esityksen herättämistä kokemuksista ja ajatuksista ja tuoda esille miten luonnossa tapahtuva esittävä taide voi vaikuttaa luontosuhteeseen.

Tutkielman tiedot käsitellään luottamuksellisesti. Aineiston käsittely, tallentaminen ja säilyttäminen tehdään henkilötietolain mukaisesti. Aineisto anonymisoidaan. Haastateltavan tiedot jäävät ainoastaan tutkijan tietoon, eikä valmiista tutkielmasta voi tunnistaa yksittäistä henkilöä.

Olisi hienoa, mikäli haluatte osallistua haastatteluun. Ilmoitattehan siitä tai , he toimivat Metsä meissä -projektin yhteyshenkilöinä. Toivoisin, että voimme kesäkuun aikana sopia tarkemmin haastatteluista. Voitte ottaa minuun yhteyttä, mikäli on mitä tahansa kysyttävää tähän liittyen.

Ystävällisin terveisin,

Eeva Eloranta

LIITE 2

HAASTATTELURUNKO

Haastattelut toteutetaan puolistrukturoituna teemahaastatteluna, haastattelumuoto on keskustelunomainen.

Kysymyksiä esityksen osallistujille

Pyydän haastateltavaa ensin kuvaamaan omaa suhdettaan luontoon (luontosuhdettaan).

- Mitä luonto merkitsee sinulle? (Minkälainen on sinun oma suhteesi luontoon, kuinka paljon vietät aikaa tai liikut yleensä luonnossa)
- Vaikuttaako luonto mielestäsi sinun hyvinvointiin?

Sen jälkeen pyydän haastateltavaa kertomaan omia kokemuksia esityksestä.

- Minkälainen kokemus Metsä meissä -esitys oli?
- Minkälaisia ajatuksia, tunteita ja tunteita esitys herätti?
- Mikä oli mielestäsi parhainta esityksessä? (Oliko esityksessä joku tietty kohta mikä erityisesti puhutteli tai herätti ajatuksia)
- Oliko esityksessä jotain jonka koit haastavaksi ja miksi?

Lopuksi pyydän haastateltavaa kuvaamaan, vaikuttiko esitys jollain tapaa hänen omaan suhtautumiseensa luontoon (luontosuhteeseensa).

- Muuttiko esitys suhtautumistasi luontoon?
- Opitko uusia asioita luonnosta?
- Mitä mieltä olet, voiko tällaisella taiteella olla merkitystä ihmisten suhtautumiseen luontoon? (Voiko tämänkaltainen taide avata luonnon merkitystä ihmiselle?)

Kysymyksiä esityksen taiteilijoille

Pyydän taiteilijoita ensin kuvaamaan omaa suhdettaan luontoon (luontosuhdettaan).

- Mitä luonto merkitsee teille?
- Minkälaisia merkityksiä mielestänne luonnolla voi olla omalle hyvinvoinnille?

Sen jälkeen pyydän taiteilijoita kertomaan omia kokemuksia projektin ja esityksen tavoitteista ja toteuttamisesta.

- Mistä saitte idean Metsä meissä -esityksen toteuttamiseen? (Tähän myös tavoitteiden kuvausta)

- Minkälainen kokemus Metsä meissä -projekti ja esitys on teille ollut?
- Minkälaisia ajatuksia, tunteita ja tunteita esityksen tekeminen ja toteutus on teillä herättänyt? (Onko esityksen tavoitteet toteutunut toivomallanne tavalla)
- Mikä oli teidän mielestä parhaita esityksessä?
- Mikä oli esityksessä haastavinta ja miksi?

Lopuksi pyydän taiteilijoita kuvaamaan, millä tavalla heidän mielestään luonnossa tapahtuvalla esittävällä taiteella voidaan vahvistaa luontoyhteyttä.

- Minkälaisia merkityksiä esitys antoi mielestänne osallistujille omaan luontosuhteeseen ja luontoyhteyden vahvistamiseen liittyen? (Millä tavalla teidän mielestä luonnossa tapahtuva esittävä taide voi vahvistaa luontoyhteyttä?)

LIITE 3

SOPIMUSLIITE TIEDOTE

SUOSTUMUS OSALLISTUA PRO GRADU -TUTKIMUKSEEN

Haluan osallistua *Metsä meissä* -tutkielman haastatteluun. Annan suostumukseni siihen, että haastattelumateriaalia voidaan käyttää kyseessä olevaan pro gradu -tutkimukseen.

Tutkielma toteutetaan luottamuksellisesti ja tutkimuseettisiä periaatteita noudattaen. Haastattelu tallennetaan tutkimuksen tekemistä varten ja tutkimusaineisto hävitetään tutkimuksen valmistuttua.

Päivämäärä ja paikka

Allekirjoitus ja nimenselvennys

LIITE 4

METSÄ MEISSÄ esitystaiteen projekti

Kajaanin Ryhmätalon kanssa

Työpaja tiistaina 25.5. klo 13.30

Alkaen kahveilla Ryhmätalolla, jonka jälkeen yhteinen metsäretki Pöllyvaaraan. Kesto noin 1,5 tuntia. Varaudu metsäkävelyyn sopivilla varusteilla.

Esitys perjantaina 2.7. klo 12.00

Kokoontuminen Ryhmätalon edustalla, josta siirrymme yhdessä kokemaan esitystä Pöllyvaaran metsään. Kesto noin 2 tuntia. Varaudu metsäkävelyyn sopivilla varusteilla.

Vaara-kollektiivin taiteilijatyöpari Elsa Lankinen ja Sara Saxholm valmistavat esityksen, joka yhdistää suomalaista kansanperinnettä, esittävää taidetta ja metsäluonnon hyvinvointivaikutuksia. Esitys tutkii meissä jokaisessa olevaa syvää luontoyhteyttä.

Yhteiselle metsäretkelle kutsuva, salliva ja matalan kynnyksen esitys vie osallistujat oman metsäyhteyden äärelle. Saat olla työpajassa ja esityksessä rauhassa katsojana ja kokijana. Metsässä on tilaa olla oma itsensä. Olemme iloisia yhteistyöstä Ryhmätalon kanssa ja toivomme että mahdollisimman moni osallistuisi työpajaan ja esitykseen.

VAAARA
www.vaarakollektiivi.fi

